

Rauhanprojektista turvallisuusunioniksi: suomalaisten odotukset turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle vuoden 2024 eurovaaleissa

Hanna Wass, SM Amadae, Juhana Aunesluoma, Tuomas Forsberg, Mika Hentunen, Ilmari Kähkö, Julius Lehtinen, Iro Särkkä, Janne Tukiainen, Leo Valkama, Vesa Vihriälä, Johanna Vuorelma & Albert Weckman

Sisällys

Johdanto	2
Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen	5
EU-jäsenyyden kannatus.....	10
Näkemykset Suomen ja Euroopan turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista	11
Näkemykset EU:n tehtävistä.....	18
Näkemykset Suomea kohtaavista uhista ja EU:n roolista niiden torjunnassa	21
Puolueiden kannattajien ja eurovaaliehdokkaiden ulko- ja turvallisuuspoliittisten näkemysten yhtenäisyys.....	24
Päätelmät.....	25
Lähteet.....	32
Kirjoittajat.....	38
LIITE 1. Tutkimuksen aineistot.....	39

Johdanto

Tarkastelemme tässä katsauksessa suomalaisten turvallisuus- ja puolustuspoliittisia näkemyksiä vuoden 2024 eurovaalien edellä. Katsaus on osa Koneen Säätiön rahoittamaa ”*Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan dynaaminen kannatus*” (NATOpoll) -tutkimushanketta, jossa samoja vastaajia haastatellaan puolen vuoden välein ja verrataan heidän näkemystensä kehittymistä. Hankkeen ensimmäinen kysely toteutettiin ennen Vilnan huippukokousta kesäkuussa 2023 (Amadae ym. 2023; Wass ym. 2023) ja toinen vuoden 2024 presidentinvaalien kynnyksellä (Amadae ym. 2023; Wass ym. 2023). Tässä katsauksessa käytetty aineisto on kerätty 18.–24.4.2024 (ks. liite 1).

Politiikan tutkimuksessa laajasti hyödynnetyssä termostaattimallisissa (Wlezien 1995) kansalaismielipiteen on havaittu vaihtelevan dynaamisesti suhteessa toimintaympäristöön, harjoitettuun politiikkaan ja sen kehyksiin, joita poliitikot pyrkivät erilaisin retorisin, symbolisin ja performatiivisin keinoin hallitsemaan (Baumgartner ja Jones 1991). Nykyisenkaltaisessa nopeasti kehittyvässä turvallisuustilanteessa kansalaisten näkemysten voi odottaa muuttuvan lyhyessäkin ajassa, mikä korostaa niiden säännöllisen tarkastelemisen merkitystä. Poliitikot myös seuraavat yleisen mielipiteen kehitystä varsin tarkkaan ja ovat valmiita muuttamaan harjoitettua politiikkaa sen mukaan (yhteenvetona ks. Ahrens 2024; Walgrave ja Soontjens 2023). Kansalaismielipiteellä on havaittu olevan tärkeä rooli myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan muotoilussa (Gravelle ym. 2017). Suomen nopea päätös hakea Nato-jäsenyyttä keväällä 2022 on esimerkki tapauksesta, jossa kansalaisten näkemyksillä oli huomattava vaikutus turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan.

Euroopan unionilla on perinteisesti ollut varsin rajallinen rooli sotilaallisissa ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä. Vuonna 2017 muodostettiin pysyvä rakenteellinen yhteistyö (PESCO) turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alueelle, mutta sen vaikutus on toistaiseksi jäänyt vähäiseksi. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja tarve koordinoida EU:n yhteinen vastaus on kuitenkin muuttanut merkittäväällä tavalla unionin turvallisuuspoliittista toimijuutta. EU on yhdessä Yhdysvaltain ja monien muiden maiden kanssa asettanut poikkeuksellisia pakotteita Venäjää kohtaan. Nämä kattavat tuonti- ja vientikieltoja, hintakaton venäläiselle öljylle, jota kuljetetaan länsimaissa vakuutetuilla laivoilla, kiellot venäläisille laivoille ja lentokoneille käyttää unionimaiden satamia ja ilmatilaa, Venäjän keskuspankin valuuttavarantositousten jäädyttämisen sekä yritysten ja yksityishenkilöiden varallisuuden jäädyttämisiä ja maahantulokieltoja (ks. esim. Astrov ym. 2024).

Venäjään kohdistettujen sanktioiden ja sen toimien tuomitsemisen sekä diplomaattisen tuen rinnalla kolmas pääreaktio on ollut Ukrainan humanitaarinen, taloudellinen ja sotilaallinen tuki. Myös kansalaisyhteiskunnan ja yksittäisten kansalaisten EU-maissa asuville ukrainalaisille pakolaisille osoittama tuki on ollut merkittävää. Huhtikuuhun 2024 mennessä unioni ja sen jäsenmaat ovat päättäneet yhteensä 144 miljardin euron tuesta, josta runsaat puolet on jo maksettu tai toimitettu. Kokonaisuudesta EU-instituutioiden osuus on 85 miljardia euroa. Unionin tuki on pääosin taloudellista tukea, kun taas jäsenmaiden suora tuki on keskittynyt sodankäyntikyvyn välittömään tukemiseen aseiden, ammusten ja muun sotamateriaalin lahjoituksilla. Suomi on ollut bruttokansantuotteeseen suhteutettuna yksi Ukrainan suurimpia tukijoita Euroopassa. Unioni ja sen jäsenmaat ovat paria poikkeusta (Unkari, Slovakia) lukuun ottamatta antaneet myös vahvaa poliittista tukea Ukrainalle. Tämä on ilmennyt erilaisina Venäjän toiminnan tuomitsevin kannanottoina ja solidaarisuuden osoituksina Ukrainalle sekä ennen kaikkea jäsenyysperspektiivin avaamisella Ukrainalle joulukuussa

2023. Verrattuna jäsenmaiden omiin ohjelmiin yhteinen tuki on helpottanut sen tehokasta kohdentamista ja mahdollistaa EU-jäsenyyden kannalta tärkeiden Ukrainan institutionaalista kehitystä koskevien ehtojen tehokkaan asettamisen.

EU-instituutioiden Ukraina-tuesta merkittävä osa on yhteisvelkaa (Ronkainen 2024a). Siihen ei käytetä EU:n budjettia, jossa turvallisuuteen ja puolustukseen suunnattujen varojen osuus on pieni (Leino-Sandberg 2024). Esimerkiksi helmikuun alussa päätetystä 50 miljardin euron tukipaketista 33 miljardia on lainoja, jotka rahoitetaan unionin omalla lainanotolla. Niin kutsutun rauhanrahaston kautta Ukrainan asetukseen toistaiseksi osoitettu 11 miljardia rahoitetaan niin ikään unionin budjetin ulkopuolelta BKT:hen sidottujen kansallisten maksujen avulla. Kyky toimittaa Ukrainaan tarvittavaa sotamateriaalia edellyttää unionin oman sotatarviketuotannon nopeaa lisäämistä, etenkin kun samanaikaisesti olisi kyettävä tuottamaan materiaalia EU-maiden kansallisen puolustuksen tarpeisiin. Myös puolustustarviketuotannon pystyttämisessä yhteisellä rahoituksella on merkittävä rooli, vaikka todennäköisimmin pääosa hankintamenoista rahoitetaan jatkossakin kansallisesti. Nämä yhdessä EU:n teknologisen kilpailukyvyn vahvistamisen ja vihreän siirtymän vaatimien investointien rahoittamisen kanssa lisäävät paineita EU:n budjetin kasvattamiseksi nykyisestä noin yhdestä prosentista EU-maiden BKT:sta. Se on kuitenkin poliittisesti vaikeaa. Pääosa ”nettomaksajamaista” Suomi mukaan lukien on vastustanut oman rahoitusosuutensa nostamista. Yhteisten voimavarojen mobilisointi saattaa edellyttää myös lisää yhteistä velanottoa menojen rahoittamiseksi, etenkin mikäli kokonaisrahoitusta on lisättävä nopeasti. Uusi yhteisvelka helpottaisi rahoittamista niiden maiden osalta, joiden oma velkataakka on jo nyt korkea. Toisaalta se saatetaan nähdä myös epäsuorana keinona lisätä taakkaa nettomaksajille ja edistää kiertoteitse integraatiota, kun uudesta yhteisvelasta huolehtiminen vaatii tulevaisuudessa keskitetympää päätöksentekoa. Myös unionin omien varojen keruun tehostaminen muun muassa maksujen ja verojen muodossa on ollut esillä etenkin eurovaalikampanjoissa.

Kansainvälisen tilanteen kiristyminen ja maailman jakautuminen yhä selvemmin keskenään kilpaileviin blokkeihin asettavat Ukrainan välittömän tuen tarvetta laajempia vaatimuksia EU:n yhteiselle toiminnalle. EU onkin aktiivisesti pyrkinyt rakentamaan itselleen vahvempaa turvallisuuspoliittista identiteettiä (Dijkstra 2022). Euroopan komissio julkaisi maaliskuussa 2024 EU:n ensimmäisen puolustusteollisuusstrategian, jonka tavoite on vastata muuttuneeseen geopolitiiseen kilpailutilanteeseen ja vahvistaa EU:n sisäistä puolustusyhteistyötä ja puolustusteollista valmiutta (Pöllänen 2024). Yksi konkreettinen esimerkki turvallisuuden ja puolustuksen nousemisesta korkealle unionin agendalla on suunnitteilla oleva puolustuskomissaarin salkku (Grand 2024). Kaikkia näitä kysymyksiä koskevat päätökset vaativat kuitenkin jäsenmaiden yksimielisyyttä. Kysymys EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tiivistämisestä on ollut pitkään EU-jäseniä jakava teema, jossa valtioiden suvereniteetti ja yhteisten turvallisuusintressien edistäminen ovat jännitteisessä suhteessa keskenään. Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kritisoidaan usein liian hajanaiseksi, heikoksi ja reaktiiviseksi, mikä on näkynyt esimerkiksi EU:n kyvyttömyydessä vaikuttaa Israelin ja Hamasin väliseen konfliktiin (Dempsey 2024).

Myös Yhdysvaltojen epävakaa poliittinen kehitys ja Donald Trumpin edellinen presidenttikausi ja mahdollinen uudelleenvalinta ovat vahvistaneet entisestään näkemystä, jonka mukaan Euroopalla tulisi olla nykyistä huomattavasti vahvempi itsenäinen puolustuskyky (Legrain 2024). USA:n poliittinen hajautuneisuus on heijastunut myös sen Ukrainalle antamaan tukeen. Eri puolilla Eurooppaa on kasvanut huoli siitä, että kongressin huhtikuussa hyväksymä vajaan 60 miljardin euron sotilastuen

paketti saattaa jäädä viimeiseksi. Euroopan nykyinen turvallisuusinfrastruktuuri, joka perustuu ennen kaikkea puolustusliitto Natoon EU-maiden enemmistön yhteisenä puolustusratkaisuna, on kuitenkin syvälle juurtunut niin poliittisesti, institutionaalisesti kuin taloudellisesti. EU:n ja Naton välisellä yhteistyöllä on yli kolmekymmentävuotiset perinteet. Yhteistyö rakentui ensimmäisinä vuosina pitkältä kansainvälisen kriisinhallinnan ympärille ja institutionalisoitui vuoden 2002 yhteisen EU-NATO-julistuksen jälkeen. Yhteistyö etsi kuitenkin pitkään suuntaansa ja vasta vuonna 2016 se nousi strategisen kumppanuuden tasolle (Nato 2016). Uudistuneen yhteistyön tavoitteena oli kehittää yhteisiä valmiuksia hybridiuhkien torjumiseen ja rakentaa yhteistä puolustusteollista kykyä. Ukrainan sodasta huolimatta EU-Nato-yhteistyö ei ole ollut vahvasti esillä viime aikoina. Järjestöjen väliseksi työnjaoksi on kuitenkin vakiintunut jako kovan ja pehmeän turvallisuuden sekä niiden edellyttämien keinovalikoimien kehittämisessä. Nato on vahvistanut puolustustaan ja pelotettaan jo vuoden 2014 Krimin valtauksen jälkeen, kun taas EU on pyrkinyt kasvattamaan keinovalikoimaansa alempiasteisten kriisien torjunnassa. Tammikuussa 2023 julkaistu EU:n ja Naton välinen yhteisjulistus tunnistaa myös niitä osa-alueita, joissa järjestöillä on yhteistä liityntäpintaa. Näihin lukeutuvat muun muassa kriittisen infrastruktuurin suojaamiseen ja huoltovarmuuteen liittyvät kysymykset, uusien ja häiritsevien (disruptive) teknologioiden kasvu ja ilmastomuutoksen torjuminen (Euroopan unionin neuvosto 2023).

EU:n ulkopoliittista toimijuutta 2020-luvulla määrittää pyrkimys strategisen autonomian vahvistamiseen, mikä viittaa itsenäiseen kykyyn tehdä ulko- ja turvallisuuspoliittisia päätöksiä ja viedä ne läpi kolmansien osapuolten kanssa (Helwig 2020). EU:n turvallisuus- ja puolustuspoliittisen kyvykkyyden vahvistaminen edellyttääkin puolustusteollisen yhteistyön kehittämistä kansallisten ja perinteisten transatlanttisten intressien välimaastossa. Kiinan nouseva valta-asema ja markkinajohtajuus vihreässä siirtymässä keskeisten tuotteiden, kuten tuuli- ja aurinkovoimalaitteiden, akkujen ja sähköautojen valmistuksessa, globaalin etelän vahvistuva toimijuus kansainvälisessä politiikassa, teknologinen kilpailu, ilmastokriisi ja globaali muuttoliike ovat EU:n strategisen aseman kannalta keskeisiä kysymyksiä seuraavien vuosien aikana. Ne heijastavat osaltaan nykyisen Ursula von der Leyenin komission kaudella painottunutta linjaa, jossa EU:n kehityksen keskeiset ajurit tulevat sen ulkopuolelta (Miettinen 2023). Eurooppa on jäänyt Kiinasta ja Yhdysvalloista jälkeen etenkin strategisesti merkittävässä teknologiassa, patenteissa, korkeakoulutetuissa ja yli miljardin arvoisissa startupeissa (Ronkainen 2024b).

Kiinan ja EU:n suhde on heikentynyt erityisesti vuodesta 2017 lähtien ja talouksien ja yhteiskuntajärjestelmien välinen kilpailu kiristynyt. EU näkee Kiinan kauppatavat, ihmisoikeusrikkomukset, liberaalin maailmanjärjestelmän vastaiset toimet sekä sotilaallisen varustelun Taiwaninsalmella ja Etelä-Kiinan merellä kasvavina ongelmina (Euroopan parlamentti 2024a). Presidentti Xi Jinpingin vierailu Euroopassa toukokuun alussa toi esiin kärjistyvän vastakkainasettelun. EU syyttää Kiinaa epäreiluista kauppakäytännöistä ja uhkaa kiinalaisia sähköautojen ja useiden muiden tuotteiden valmistajia vastatoimilla (Politico 2024). Merkittävä viesti Xiltä oli myös matkakohteiden valinta: hän vieraili Ranskassa sekä Kiinan uusiksi eurooppalaisiksi kumppaneikseen löytämissä Serbiassa ja Unkarissa.

EU on arvioinut, että Taiwanissa on suuri sotilaallisen konfliktin uhka tulevien 20–30 vuoden aikana. Se on merkittävä riski EU:lle, joka on tällä hetkellä ratkaisevasti riippuvainen taiwanilaisista puolijohteista. EU onkin pyrkinyt vähentämään sekä Kiinaan että Taiwanin kohdistuvia taloudellisia

ja poliittisia riippuvuuksiaan strategisesti tärkeillä aloilla. Tällaisia toimia ovat olleet ulkomaisten sijoitusten seurantaa koskevan lain säätäminen sekä EU:n sirusäädös (Euroopan parlamentti 2024a). Samaan tähtää myös kriittisiä raaka-aineita koskeva säädös (CRMA). EU on myös pyrkinyt kansalaisten oikeuksia painottavalla strategiallaan erottumaan Kiinan ja Yhdysvaltojen digitalisaatiopolitiikasta ja vahvistamaan sitä kautta ”digitaalista suvereniteettiaan” (Hiltunen 2024).

Muuttunut turvallisuusympäristö on myös lisännyt EU-kansalaisten odotuksia EU:n turvallisuus- ja puolustuspoliittista roolia kohtaan. Yksi tulevien eurovaalien tehtävistä on yhteisen tilannekuvan muodostaminen EU-maita uhkaavista kriiseistä ja riskeistä. Suomessa kansalaiset odottavat eurovaaliehdokkailta kannanottoja juuri ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sekä rajavalvontaan ja sisäiseen turvallisuuteen (Aula Research ja Toivo 2024). Näitä vaaleja voikin kutsua ulko- ja turvallisuuspoliittisiksi vaaleiksi, koska tema on niin vahvasti esillä poliittisissa keskusteluissa. Unioni saattaa avautua uudesta näkökulmasta äänestäjille, mikäli se pystyy nykyistä vahvemmin perustelemaan merkityksensä kyvykkyytenä tuottaa ratkaisuja jäsenmaiden moninaisiin turvallisuustarpeisiin. EU ei tällöin näyttäydy ainoastaan sisämarkkinoista nauttivien maiden yhteisönä ja arvoliittoutumana vaan toimijana, jolla on valmius käyttää pehmeän vallan ohella myös voimaa. Siirtymä rauhanprojektista turvallisuusunioniksi voi lyhyellä aikavälillä vahvistaa unionin hyväksyttävyyttä kansalaisten keskuudessa, mutta pidemmällä tähtäimellä se muuttaa syvällisesti unionin identiteettiä tavalla, jonka pitkäkestoisempia seurauksia on vaikea ennakoida.

Kesäkuun eurovaalit ja EU-maiden muuttuva poliittinen ilmasto viittaavat siihen, että Euroopassa koetaan jälleen ideologinen siirtymä laita-oikeistolaiseen suuntaan (Cunningham ym. 2024). Eurovaalit on perinteisesti nähty kansalliselle poliittiselle areenalle alistaisina toisen asteen vaaleina, jotka kiinnostavat kansalaisia huomattavan vähän (Reif ja Smichth 1980). Vaikka Euroopan parlamentti saatetaan julkisessa keskustelussa edelleen kehystää kumileimasimeksi, se on kasvattanut EU:n instituutioista eniten valtaansa ja sen kokoonpanolla on huomattava vaikutus unionin tulevan suunnan kannalta (Kantola 2024). Poliittisten voimasuhteiden muutokset näkyvät todennäköisesti selkeimmin EU:n arvopohjan kannalta keskeisissä kysymyksissä oikeusvaltiosta ja asennoitumisesta tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen sekä ilmasto- ja ympäristöpolitiikassa sekä turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikassa (Tuominen 2024). Monet radikaalioikeistolaisista puolueista suhtautuvat Venäjään myönteisesti, mikä voi lisätä poliittista painetta muuttaa EU:n Venäjä-politiikkaa maltillisempaan suuntaan.

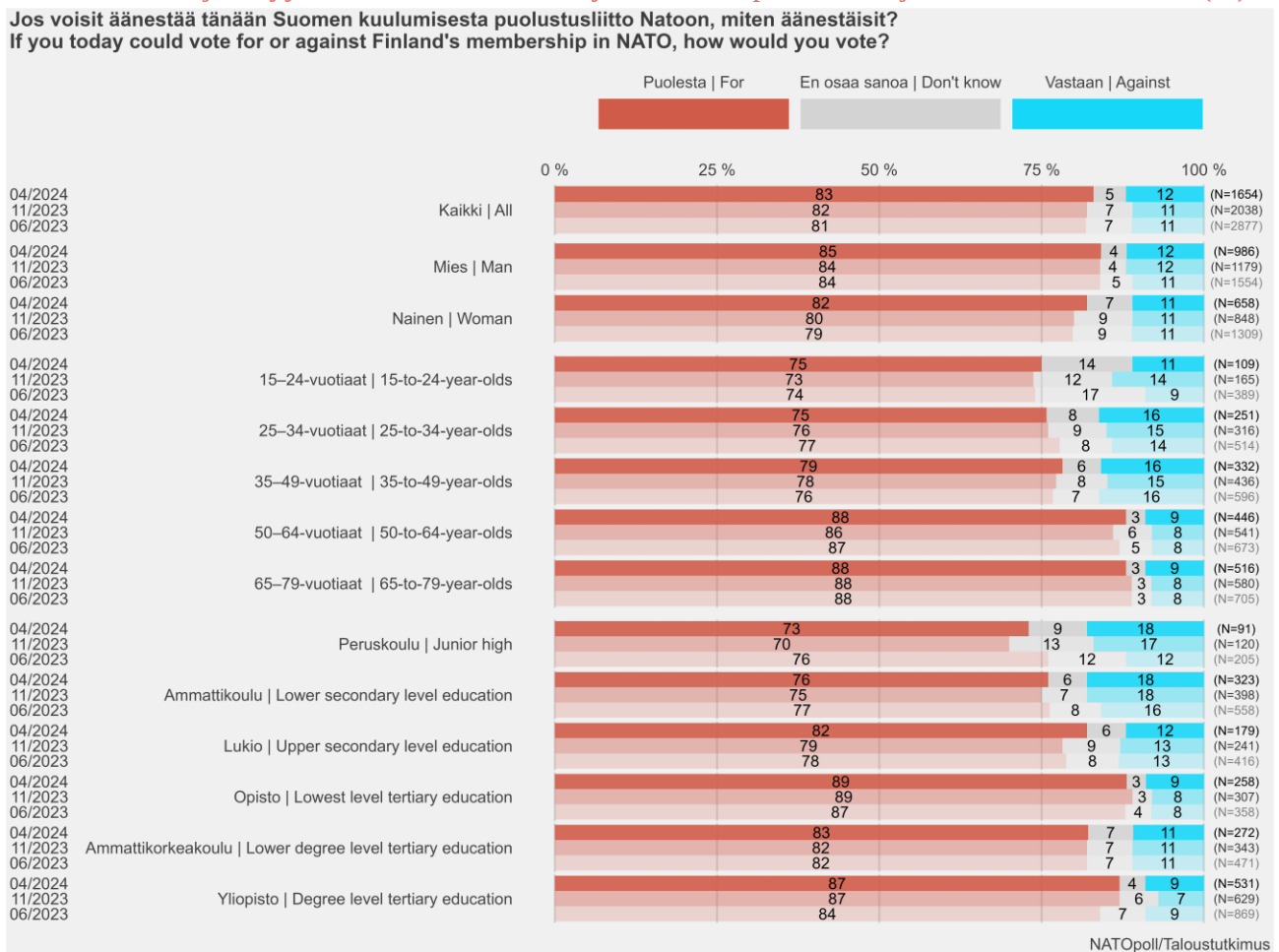
EU-maiden sisällä tapahtuva ideologinen siirtymä oikeaan laitaan saattaa heijastua laajemmin myös unionin kykyyn vahvistaa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa (Balfour ja Lehne 2024). Se voi tarkoittaa yhtäältä kyvyttömyyttä löytää yhteistä ulkopoliittista linjaa ja toisaalta asteittaista muutosta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisessa asennoitumisessa. Kesän 2024 eurovaaleissa puntaroidaan osin myös eurooppalaisen turvallisuus- ja ulkopoliitiikan johtajuutta: mikä rooli siinä on EU:n suurilla mailla ja perinteisellä Saksan ja Ranskan akselilla, miten Puolan entistä vahvempi rooli tulee näkymään EU-tasolla, mikä on muiden suurten ja pienten jäsenmaiden kyky vaikuttaa EU:n turvallisuutta ja puolustusta koskeviin linjauksiin ja voidaanko enemmän päätösvaltaa antaa yhteisille instituutioille tai tehdä päätöksiä määränemmistöllä? Entä miten Brexitin jälkeinen Iso-Britannia saadaan pidettyä mukana kehityksessä, jota se oli aiemmin jäsenmaana keskeisesti edistämässä?

Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen

Tarkastelemme ensin Naton kannatuksen kehitystä suomalaisten keskuudessa sosioekonomisen aseman (kuviot 1a ja 1b), poliittisen orientaation (kuvio 1c) ja puoluekannan mukaan. Vertailun pohjana toimivat vuoden 2023 kesäkuussa (n=2 877) ja marraskuussa (n=2 038) kerätyt kyselyaineistomme. Huhtikuussa kerättyyn uusimpaan kyselyyn vastasi alkuperäisestä joukosta 1 654 suomalaista (57 %). Kyselyt ovat painotettu siten, että ne muodostavat myös itsenäisesti edustavan otoksen suomalaisista (ks. liite 1). Kysymyksen muotoilu on sama kuin mitä Nato käyttää omissa kansalaiskyselyissään (ks. esim. NATO Audience Research 2023).

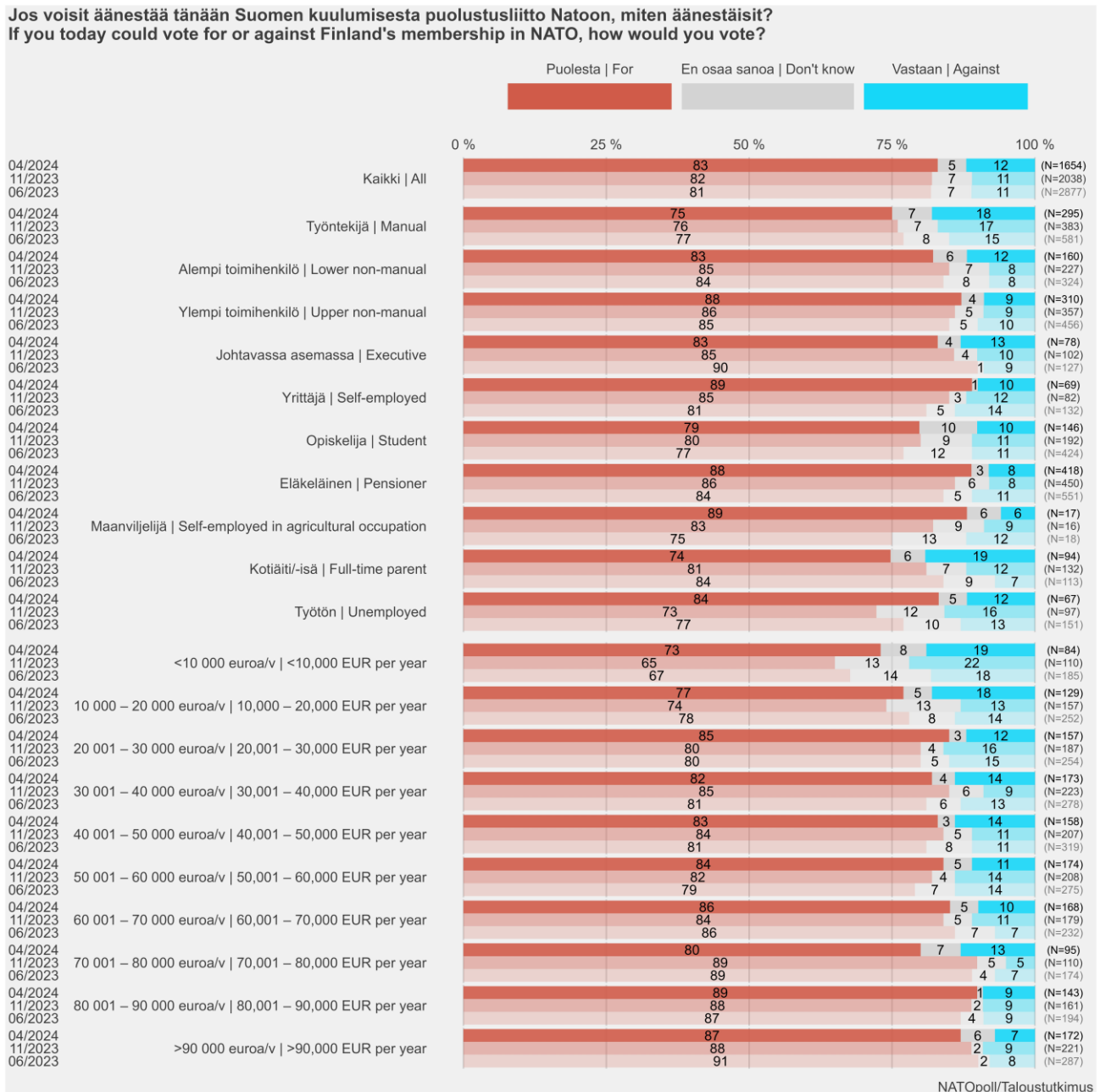
Naton tuoreimmassa vuoden 2023 marras-joulukuussa toteutetussa kyselyssä puolustusliiton kannatus oli laskenut hivenen verrattuna vuoden takaiseen kyselyyn, joka osoitti mittaushistorian korkeimpia kannatuslukuja. Keskimäärin 66 prosenttia jäsenmaiden kansalaisista äänestäisi Natossa säilymisen puolesta, 12 prosenttia eron puolesta ja 22 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa (NATO Annual Tracking Research 2023). Suomi sijoittui heti liittyttyään jäsenmaiden kärkipäähän kansalaisten suhtautumisessa puolustusliittoon. Uusissa jäsenmaissa asennoituminen Natoon on ollut yleensäkin keskimäärin myönteisempää kuin vanhoissa jäsenmaissa (NATO Audience Research 2023).

Kuvio 1a. Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen sukupuolen, iän ja koulutuksen mukaan (%).

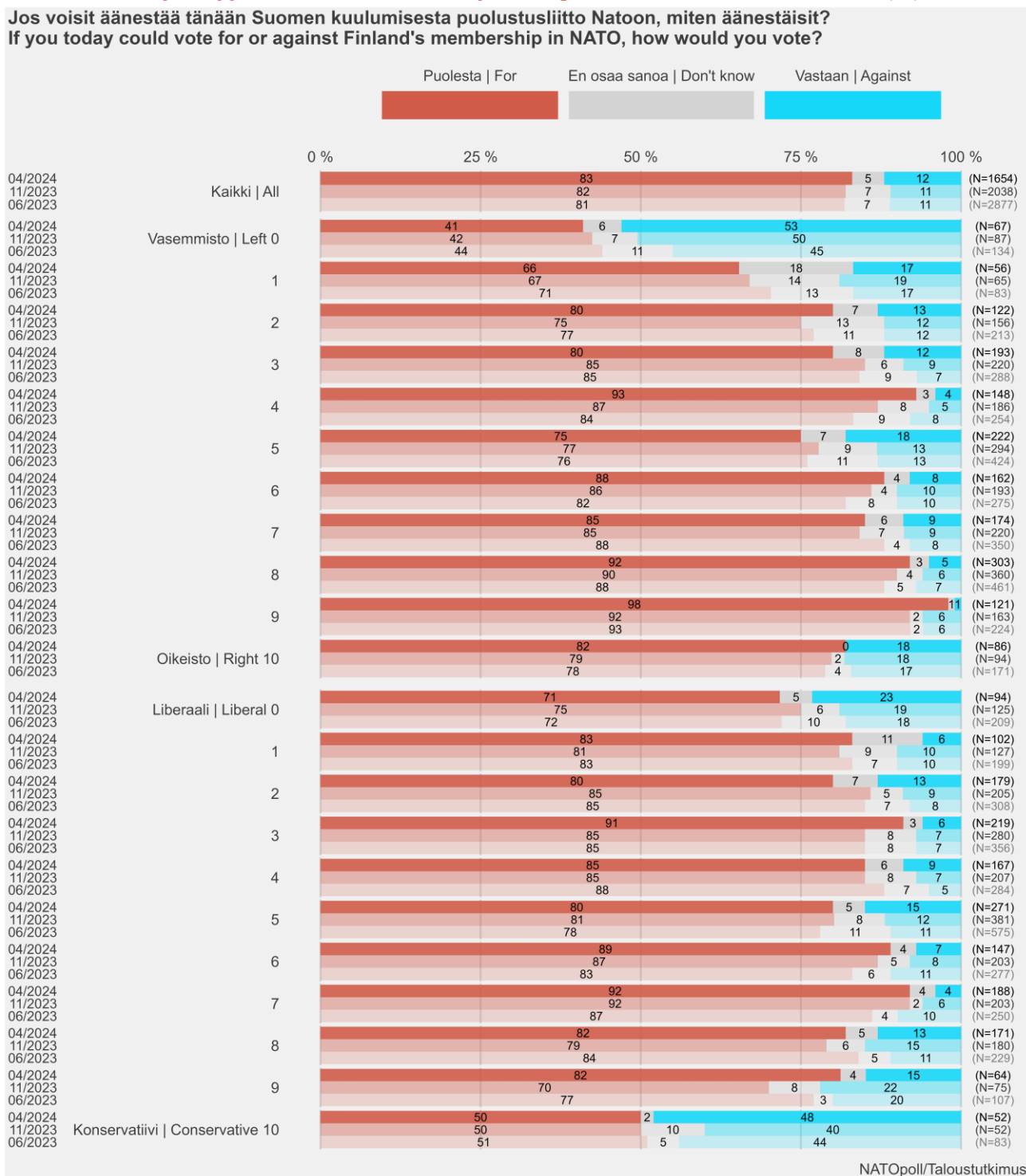

Kuviosta 1a nähdään, että Naton kannatus on säilynyt samalla tasolla kuin edellisissä mittauksissamme. Myös sosioekonomiset erot suhtautumisessa puolustusliiton jäsenyyteen ovat pysyneet ennallaan, vaikka yksittäisten ryhmien sisällä kannatuksessa onkin ilmennyt jossain määrin vaihtelua. Korkeasti koulutetut, ylemmissä ammattiryhmissä toimivat ja eniten ansaitsevat ovat huomattavasti Nato-myönteisempiä kuin perusasteen koulutuksen saaneet, työntekijäammateissa toimivat, työttömät ja tulojakauman alapäähän sijoittuvat kansalaiset (kuviot 1a ja 1b). Myös aiemmat tutkimukset ovat korostaneet Nato-kannatuksessa ilmeneviä eroja koulutusryhmien välillä (Weckman 2023).

Kuvio 1b. Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen ammattiaseman ja tulojen mukaan (%).

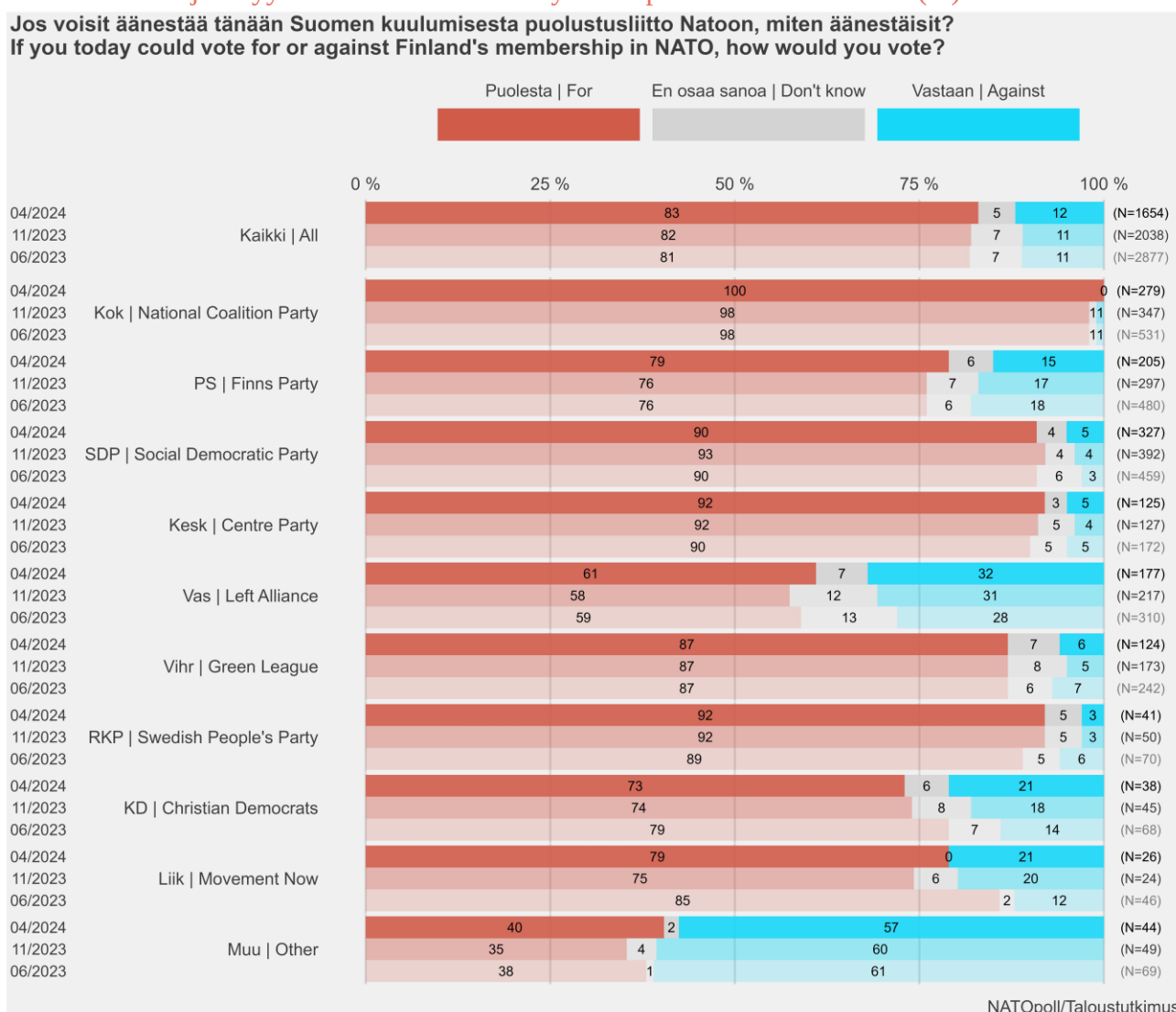
Kuvio 1c. Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen poliittisen orientaation mukaan (%).

Samoin kuin aikaisemmin, asennoituminen Natoon erottelee suomalaisia myös poliittisen kannan mukaisesti. Kannatus on korkeampaa itsensä oikeistolaisiksi mieltävien keskuudessa (kuvio 1c). Polarisaatio on tältä osin jyrkistynyt entisestään. Yli puolet (53 %) itseään täysin vasemmistolaisina pitävistä äänestäisi Suomen Nato-jäsenyyttä vastaan, kun taas vahvasti oikeistolaisiksi itsensä mieltävistä käytännössä kaikki (98 %) ovat jäsenyyden takana. Liberaali-konservatiivi-ulottuvuudella kannatus painottuu itsensä keskelle sijoittaviin. Kielteisimmän suhtautuvat itsensä

konservatiivisimpaan laitaan sijoittavat, mutta myös hyvin liberaaleiksi mieltävissä on selvästi keskimääräistä vähemmän Nato-jäsenyyden kannattajia.

Kuvio 1d. Nato-jäsenyyden kannatuksen kehittyminen puoluekannan mukaan (%).

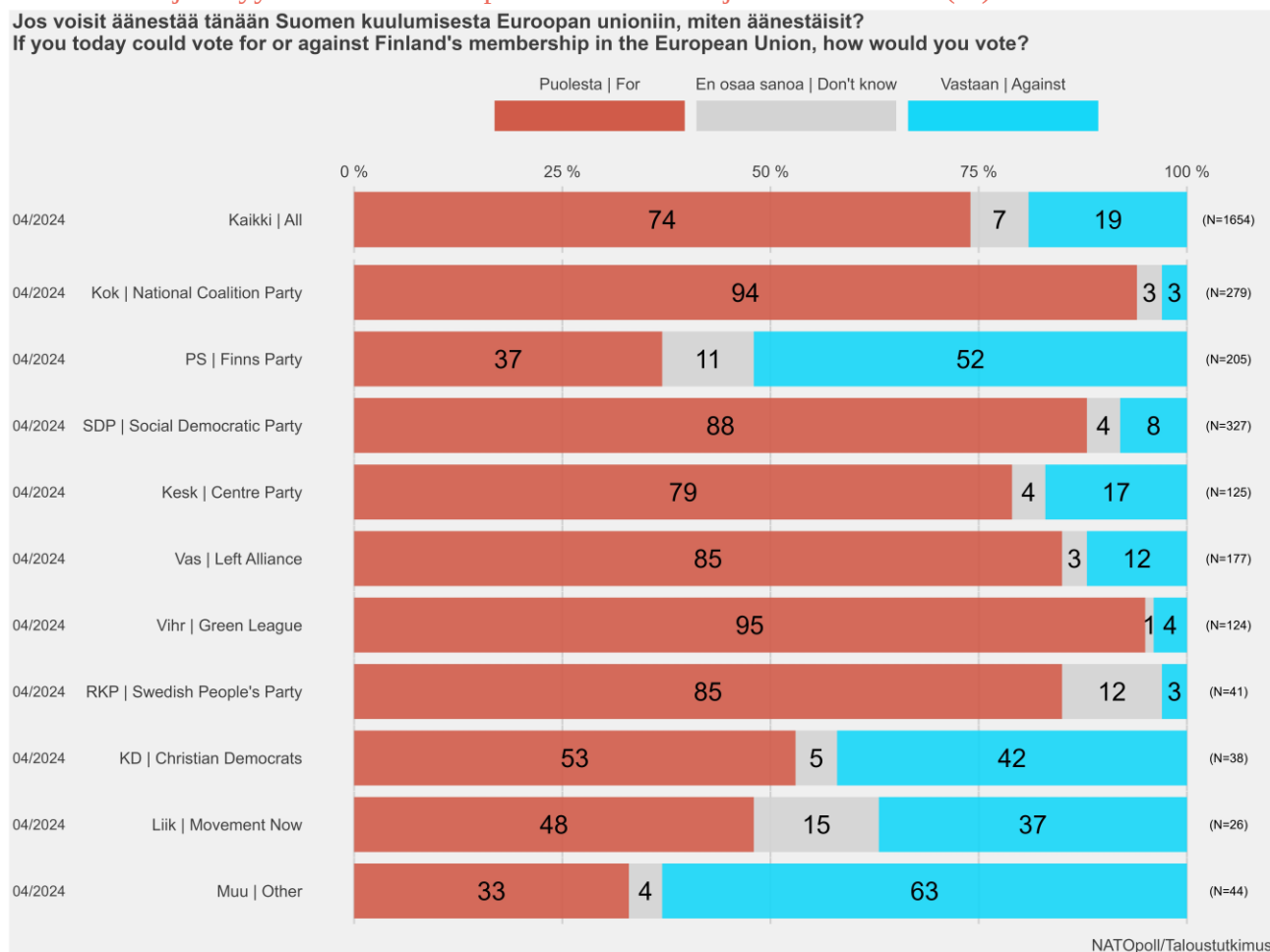

Suhtautuminen Nato-jäsenyyteen ei erottele äänestäjiä hallitus–oppositio-jaon mukaisesti, vaan molempien ryhmien sisällä on huomattavaa hajontaa. Kokoomuksen äänestäjistä kaikki tukevat nyt Suomen Nato-jäsenyyttä. Kannatus on hyvin korkeaa myös RKP:n äänestäjillä (92 %). Sen sijaan hallituskumppaneista perussuomalaisten (79 %) ja kristillisdemokraattien äänestäjien (73 %) suhtautuminen on selvästi kriittisempää. Oppositipuolueista vasemmistoliiton äänestäjistä jäsenyyden kannalla on edelleen alle kaksi kolmasosaa siinä missä sekä keskustan että SDP:n äänestäjät ovat erittäin Nato-myönteisiä. Suurten puolueiden äänestäjien Nato-kannatus on pysynyt korkealla tasolla samanaikaisesti kun Nato instituutioon ja puolustusliittoon kuulumisen käytännön vaatimukset ovat tulleet jäsenyyden ensimmäisen vuoden aikana tutuimmiksi.

EU-jäsenyyden kannatus

Suomen pitkän linjan trendinä on ollut keskimääräistä EU-tasoa myönteisempi ja yleisesti positiivinen suhtautuminen unioniin. Alkuvuodesta kerätyn eurobarometrin mukaan suomalaiset ovat unionin jäsenmaiden keskiarvoon nähden huomattavasti tyytyväisempiä unionin toimintaan ja myös halukkuus äänestää tulevilla vaaleilla oli kasvanut tuntuvasti viiden vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna (Euroopan unioni 2024a). Myös suomalaiset puolueet olivat eurokriisiin asti varsin yhtenäisiä integraatiomyönteisyydessään, mutta yleiseurooppalaisen trendin mukaisesti keskustaoikeistolaisissa puolueissa on nykyisin nähtävissä hajontaa suhtautumisessa ylikansallisen vallankäytön merkitykseen ja integraation syventämiseen (Lehtinen ja Raunio 2024). Perussuomalaiset on suhtautunut koko Suomen jäsenyyden ajan kriittisesti unioniin, mutta etenkin aktiivisen EU:sta irrottautumisen edistäminen on hiipunut nykyisen hallitusyhteistyön myötä. Kristillisdemokraattien asemoituminen on vaihdellut puolueen hallitus–oppositio-aseman myötä (mt).

Kuvio 2. EU-jäsenyyden kannatus eri puolueiden äänestäjien keskuudessa (%).

Kuviossa 2 nähdään, että Suomen EU-jäsenyyden keskimääräinen kannatus on lähes kymmenen prosenttiyksikköä Nato-jäsenyyden kannatusta matalampaa. Suhtautuminen integraatioon on myös osin voimakkaasti eri puolueiden äänestäjiä jakava kysymys. Äänestäjät jakautuvat puolueittain selkeästi kahteen ryhmään eli unionin kannattajiin (kokoomus, SDP, keskusta, vasemmistoliitto, vihreät ja RKP) ja vastustajiin (perussuomalaiset, kristillisdemokraatit, Liike Nyt ja pienpuolueet).

Suhtautuminen EU:hun muodostaakin yhden ulottuvuuden suomalaisessa polarisaatiokehityksessä (Kestilä-Kekkonen ym. toim. 2024).

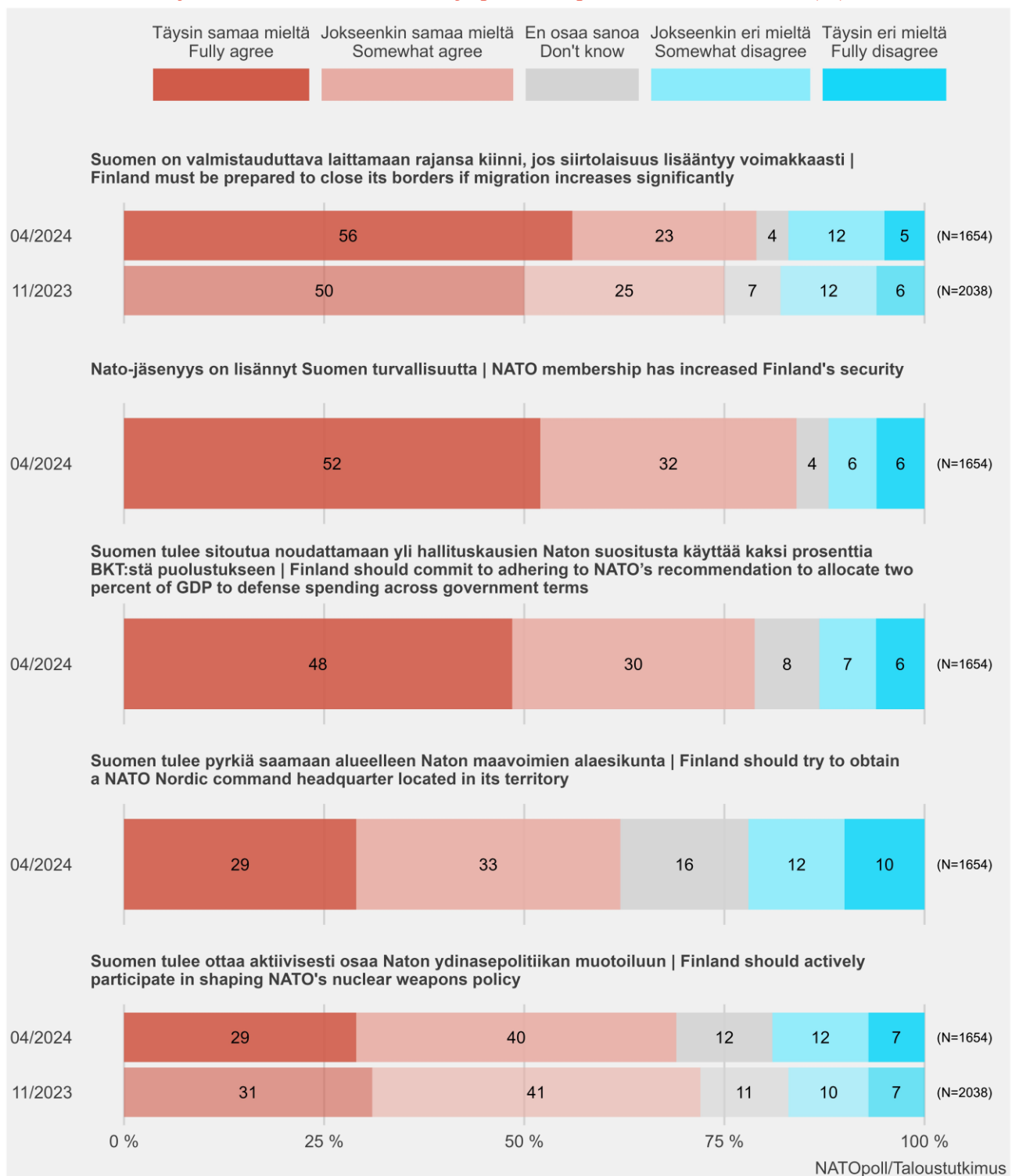
Eniten jäsenyyttä kannattavat vihreiden äänestäjät, mikä heijastaa puolueen vahvan myönteistä linjaa suhteessa esimerkiksi Euroopan parlamentin valtaoikeuksien vahvistamiseen, EU:n budjetin kasvattamiseen ja unionin verotusoikeuteen (Lehtinen ja Raunio 2024). Niin ikään kokoomuksen äänestäjistä lähes kaikki suhtautuvat jäsenyyteen myönteisesti. Kannatus on korkeaa vasemmistopuolueiden äänestäjien keskuudessa, mikä saattaa osaltaan heijastaa ilmastomuutoksen hidastamisen painottumista unionin tehtäväkentässä, unionin aiempaa myönteisempää suhtautumista valtion ohjausrooliin etenkin teollisuuspolitiikassa ja talouspolitiikkaan liittyvän ohjauskehyksen höllentymistä finanssikriisin ja koronapandemian myötä. Perussuomalaisista jäsenyyden kannattajia on vain runsas kolmannes. Myös kristillisdemokraattien äänestäjistä ainoastaan puolet on jäsenyyden kannalla huolimatta siitä, että puolue on mukana integraatioon lähtökohtaisesti myönteisesti suhtautuvassa hallituskoalitiassa. Jyrkin EU:n vastustus on keskittynyt eduskunnan ulkopuolisten puolueiden äänestäjiin.

Näkemykset Suomen ja Euroopan turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista

Kuvioissa 3a ja 3b on tarkasteltu kansalaisten näkemyksiä Suomen toimista Naton jäsenenä. Kysymyksistä osa on samoja kuin edellisissä mittauksissa ja osa puolestaan kevään aikana erityisen ajankohtaisiksi nousseita teemoja. Ensimmäinen esiin nouseva havainto liittyy siihen, miten laajasti Nato-jäsenyyden katsotaan lunastaneen siihen liitetyt odotukset. Kaksi vuotta jäsenhakemuksen jättämisen ja vuosi jäseneksi hyväksymisen jälkeen 84 prosenttia suomalaisista katsoo, että jäsenyyden on lisännyt maamme turvallisuutta. Siitä ollaan valmiita myös maksamaan, sillä lähes yhtä suuren joukon (78 %) mukaan Suomen tulee hallituksen kokoonpanosta riippumatta olla valmis käyttämään Naton suosittama kaksi prosenttia bruttokansantuotteesta puolustukseen. Teema on ollut erityisen ajankohtainen sen jälkeen, kun republikaanien ehdokkuutta vuoden 2024 Yhdysvaltojen presidentinvaaleissa tavoitteleva Donald Trump totesi helmikuussa kampanjatilaisuudessaan Venäjän voivan tehdä mitä haluaa sellaisille Nato-maille, jotka eivät täytä yhdessä sovittua puolustusbudjetin osuutta. Myöhemmin Trump totesi englantilaisen GB Newsin haastattelussa kyseessä olleen eräänlainen neuvottelutaktiikka, jolla pyritään kannustamaan jäsenmaita hoitamaan velvoitteensa (GB News 2024).

Toinen ajankohtainen kysymys liittyy tavoitteeseen saada Naton alaesikunta Suomeen, jonka presidentti Alexander Stubb nosti esiin vaalikampanjassaan alkuvuodesta. Puolustusministeriön erityisasiantuntijan mukaan kyse on laajemmasta Pohjois-Euroopan komentorakenteesta, jota ollaan parhaillaan kehittämässä Naton sotilasjohdossa (Yle 2024a). Huhtikuun alussa julkaistujen tietojen mukaan alaesikunta saatettaisiin sijoittaa Mikkeliin (Iltalehti 2024). Pian tämän jälkeen kerätyn aineistomme mukaan alaesikunnan tavoittelemista kannattaa runsas enemmistö suomalaisista (62 %). Huomattavan suuri joukko (16 %) ei osannut sanoa kantaansa, mikä heijastaa hankkeen ympärillä toistaiseksi vallitsevaa epävarmuutta ja niukkaa tiedotuslinjaa. Asiasta päätetään mahdollisesti Naton heinäkuun Washingtonin huippukokouksen yhteydessä.

Kuvio 3a. Näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista (%).

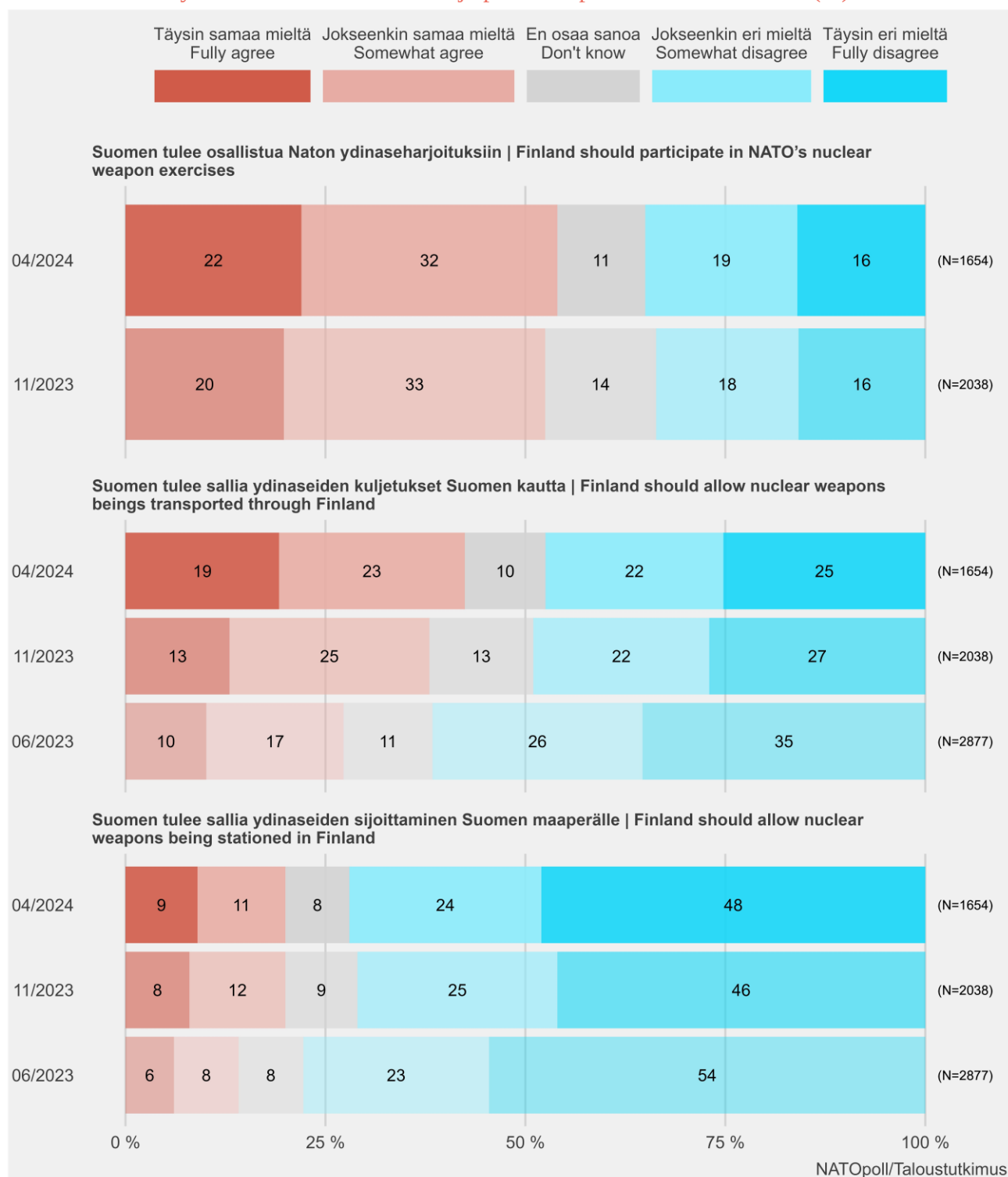

Kolmas keskeinen kokonaisuus liittyy kysymykseen ydinaseista keskeisenä osana puolustusliiton pelotevaikutusta ja Suomen valmiudesta omaksua erilaisia vaatimustasoja Naton ydinasepelotepolitiikassa (Juntunen ym. 2024). Kysymys nousi vahvasti esiin myös presidentinvaalien toisella kierroksella, jossa ehdokkaista Alexander Stubb oli esimerkiksi valmis muuttamaan Suomen ydinenergialakia siten, että ydinaseiden kauttakuljetukset olisivat mahdollisia (Helsingin Sanomat

2024b). Pekka Haaviston suhtautuminen oli huomattavasti varauksellisempaa hänen korostaessaan ydinaseisiin nivoutuvaa eskalaatioriskiä, joka voi johtaa vaikeasti hallittavaan tilanteeseen. Juuri ennen presidentinvaaleja kerätyssä aineistossamme näkyi huomattava loiventuminen kansalaisten asenteissa. Nyt näkemykset ovat pysyneet täysin ennallaan. Huomattavin muutos on tapahtunut ydinaseiden kauttakuljetuksissa, jotka sallisi nyt 42 prosenttia eli neljä prosenttiyksikköä enemmän kuin viisi kuukautta aikaisemmin. Tausta-aineisto osoittaa, että kauttakuljetukset sallivalla kannalla on enemmistö kokoomuksen (74 %), perussuomalaisten (59 %), RKP:n (51 %) ja Liike Nytin (51 %) äänestäjistä samanaikaisesti kun enemmistö vasemmistoliiton (66 %) ja kristillisdemokraattien äänestäjistä kieltäisi ne. Vaikka monista turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä vallitsee laaja yksimielisyys, ydinaseet ovat voimakkaasti ideologisesti jakava teema ja nivoutuvat siten osaksi laajempaa politiikan polarisaatiokehitystä (Kestilä-Kekkonen ym. toim. 2024).

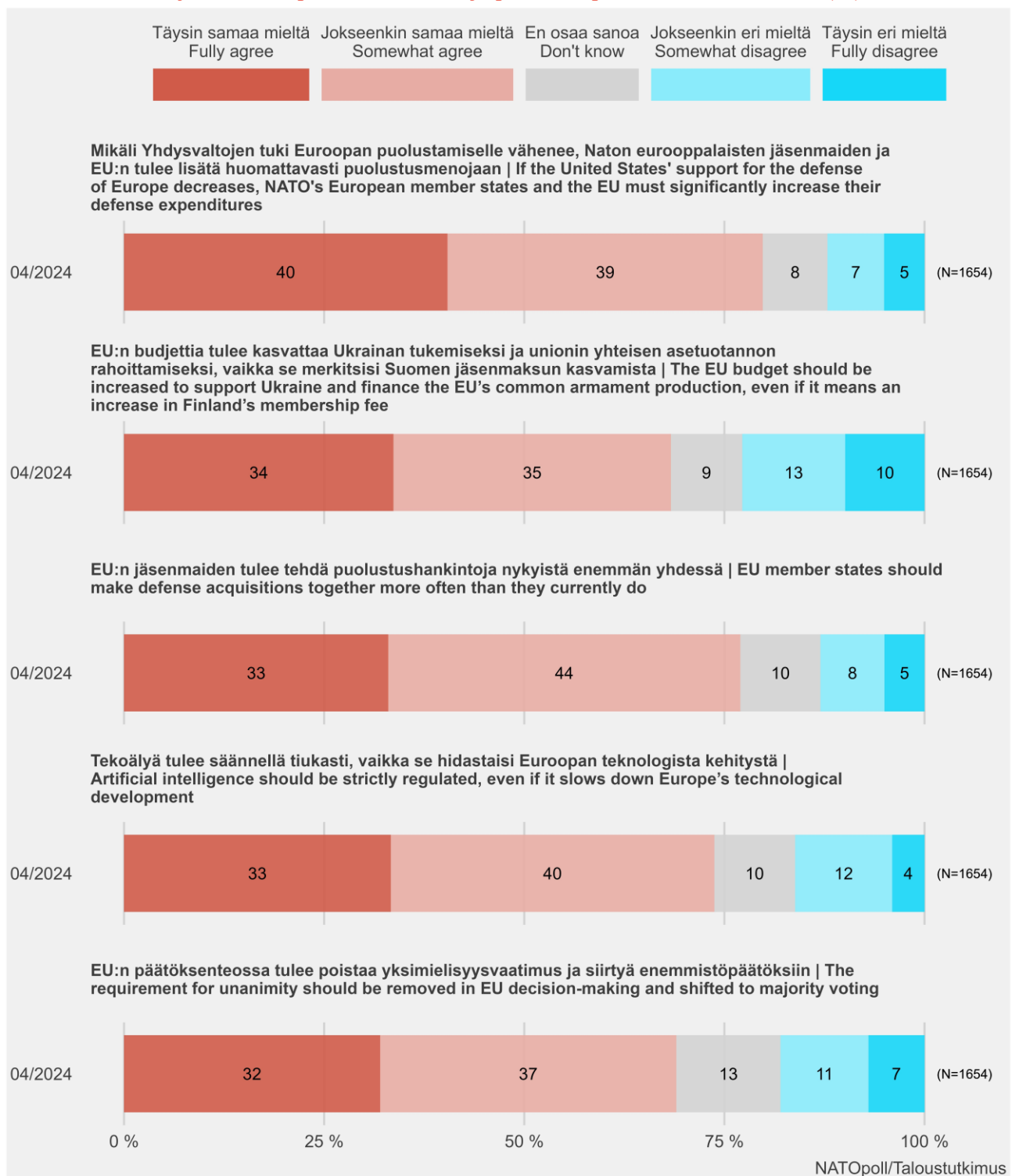
Valmius sulkea raja hallitsemattomaksi koetun siirtolaisuuden vuoksi on huomattavan korkealla tasolla (79 %), mikä heijastanee osaltaan kevään mittaan käytyä keskustelua lakiluonnoksesta välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (sisäministeriö 2024). Toisaalta kannattajien osuus on noussut vain vähän loppuvuodesta 2023, jolloin Suomi päätyi sulkemaan itärajan useampaan otteeseen Venäjän hybridioperaatioiden vuoksi.

Kuvio 3b. Näkemykset Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista (%).

Kuvioissa 4a ja 4b tarkastellaan kansalaisten näkemyksiä Euroopan edessä olevista turvallisuus- ja puolustuspoliittisista ratkaisuista liittyen Ukrainan tukemiseen, puolustushankintojen tehostamiseen ja oman puolustusteollisuuden vahvistamiseen sekä näistä koituvien kustannusten rahoittamiseen.

Kuvio 4a. Näkemykset Euroopan turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista (%).

Kokonaisuutena viesti siitä, että Euroopan tulee ottaa vahvempi rooli maanosan turvallisuuden takaamisessa näyttää olevan vahvasti jaettu. Ainoastaan alle kolmannes (30 %) katsoo, että Yhdysvaltojen tukeen puolustaa eurooppalaisia jäsenmaita voi luottaa riippumatta siitä, kuka valitaan seuraavaksi presidentiksi. Käsityksiin on oletettavasti vaikuttanut alkuvuodesta uutisoitu Trumpin jo presidenttikaudellaan tekemistä linjauksista Yhdysvaltojen puolustushalukkuuden sitomisesta

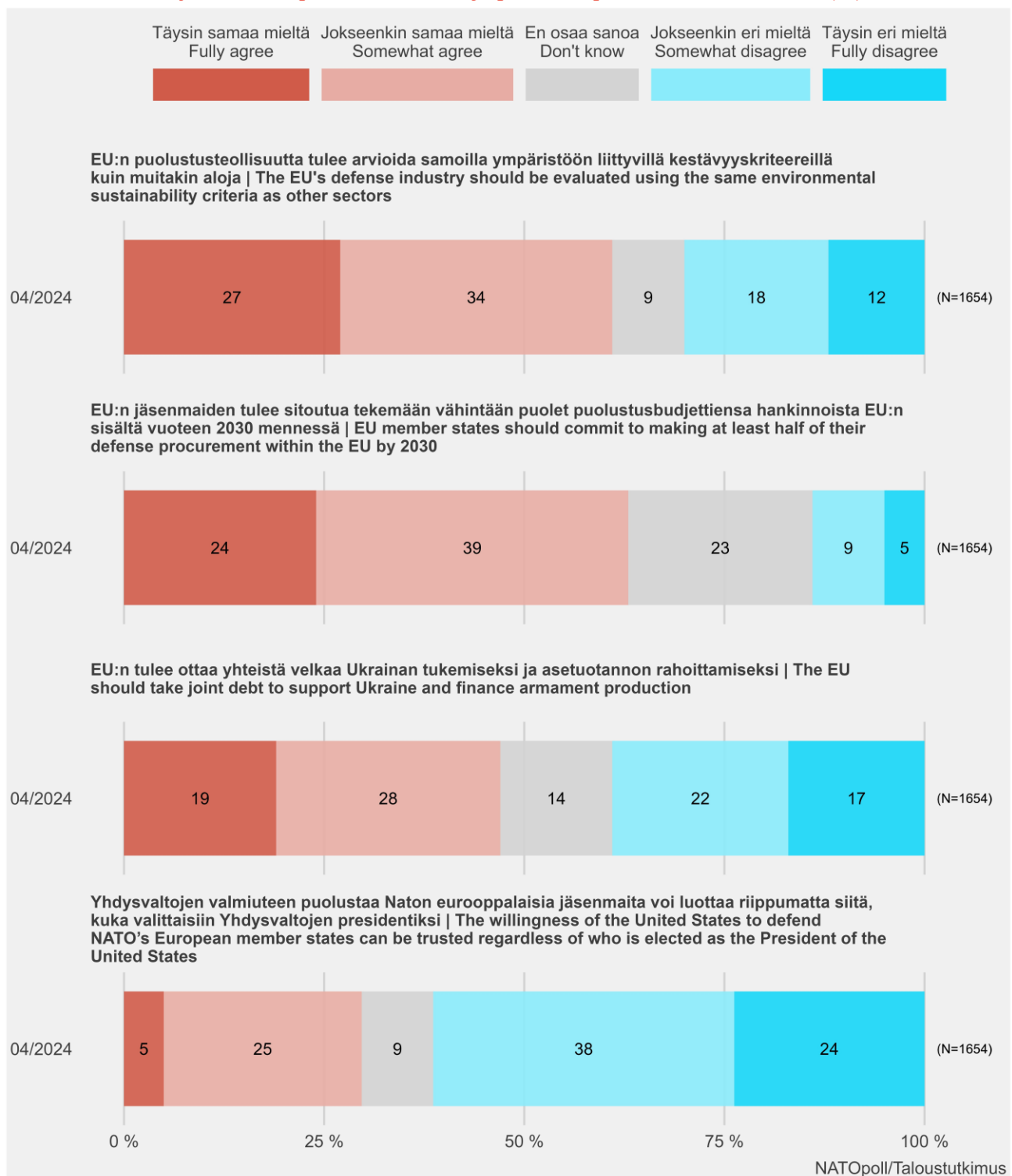
eurooppalaisten Nato-maiden maksuosuuksiin (GP News 2024). Myös EU:n puolustusteollisuusstrategiaan sisältyvä tavoite tehdä vuoteen 2030 mennessä puolet jäsenmaiden puolustusbudjettien hankinnoista EU:n sisältä nauttii laajaa kannatusta (77 %). Ero olisi tässä mielessä merkittävä verrattuna nykytilanteeseen, jossa 78 prosenttia hankinnoista tehdään unionin ulkopuolelta ja Yhdysvaltojen osuus hankinnoista on yli 60 prosenttia (Pöllänen 2024). Enemmistö (61%) näkee niin ikään tärkeänä, että puolustusteollisuuden vahvistamisessa otetaan EU:n strategian mukaisesti kestävyyskriteerit huomioon.

Suomalaiset hyväksyvät laajasti (79 %), että eurooppalaiseen puolustukseen panostaminen tulee merkitsemään puolustusmenojen osuuden kasvattamista unionin budjetissa. Unionin talousarviossa vuosille 2021–2027 turvallisuuteen ja puolustukseen on varattu ainoastaan 13 miljardia 1 824 miljardin kokonaissummasta (Leino-Sandberg 2024). Vastaavasti ymmärrystä (69 %) löytyy myös sille, että Ukrainan tukemisen ja yhteisen puolustusteollisuuden rahoittamiseksi unionin budjettia tulee kasvattaa, vaikka se merkitsi Suomen ja muiden jäsenmaiden maksuosuuden kasvattamista nykyisestä noin yhdestä prosentista. Tämä on merkillepantavaa siitä näkökulmasta, että Suomi on perinteisesti kuulunut monen nettomaksajan tavoin ”nuukien” jäsenmaihiin, joissa ”tulonsiirtounioniin” on suhtauduttu torjuvasti niin keskustaoikeistossa kuin vasemmistossa (Lehtinen ja Raunio 2024). Suhtautuminen velkarahoitukseen Ukrainan tukemiseksi ja Euroopan puolustusteollisuuden vahvistamiseen on selvästi varauksellisempaa. Kuitenkin tällekin löytyy varsin paljon ymmärrystä: kannattajien osuus on suurempi kuin vastustajien (47 % vs. 39 %). Näyttäisikin siltä, että solidaarisuus Ukrainaa kohtaan ja käsitys turvallisuusunionin tarpeesta on niin vahva, että sen aiheuttamaa jäsenmaksutaakkaa ollaan halukkaita lisäämään.

Yhteisvelkakaan ei tähän tarkoitukseen ole poissuljettua, vaikka suomalaiset suhtautuvat yleensä jyrkän kielteisesti julkiseen velkaan (Ronkainen 2022). Tausta-aineisto osoittaa, että myönteisimmin yhteisvelkaan suhtautuvat vihreiden (60 %) ja RKP:n (60 %) ja kriittisimmin kristillisdemokraattien (30 %) ja perussuomalaisten (33 %) äänestäjät. Tämä on pitkälti linjassa puolueiden ehdokkaiden Helsingin Sanomien vaalikoneeseen antamien vastausten kanssa, joskin siinä EU:n yhteisestä velasta kysyttiin yleisellä tasolla eikä koskettu rajaamaan ainoastaan Ukrainan tukemista ja EU:n omaa asetuotantoa (Helsingin Sanomat 2024c). Myös pääministeri Petteri Orpo linjasi Ylen eurovaalitentissä, että EU:n yhteinen velka on hyväksyttävissä, mikäli muuta keinoa Ukrainan tukemiseksi ei löydy (Yle 2024b). Vaalikeskustelussa on kuitenkin hämärtynyt, että EU on jo ottanut merkittävästi yhteisvelkaa Ukrainan tukemiseksi (Ronkainen 2024b).

Toinen vastaava havainto liittyy keskusteluun EU:n päätöksentekojärjestelmän uudistamisesta. EU:n perussopimusten mukaan EU:n ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoltiikasta päätettäessä vaaditaan jäsenmaiden yksimielisyys. Koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssodan myötä suuret jäsenmaat Ranska, Saksa ja Italia nostivat keväällä 2022 esiin tarpeen avata perussopimuksia määräänemmistöön siirtymisen mahdollistamiseksi (Yle 2022). Määräänemmistöllä esityksen hyväksymiseen vaadittaisiin kannatus 55 prosentista jäsenmaista, jotka edustavat vähintään 65 prosenttia EU:n väestöstä. Yhteensä 13 pienen jäsenmaan, Suomi mukaan lukien, julkaisemassa kannanotosta asetuttiin tuolloin vastustamaan esitystä. Kansalaisista kuitenkin yli kaksi kolmasosaa (69 %) on määräänemmistöön siirtymisen puolella. Vaikka kysymystä ei tässä erikseen kytkettykään turvallisuuspolitiikkaan, voi olettaa, että etenkin Ukrainan tukipaketeista päättämisessä ilmenneet vaikeudet ovat tehneet unionin institutionaalisen arkkitehtuurin tietynlaisen haavoittuvuuden kansalaisille ilmeiseksi.

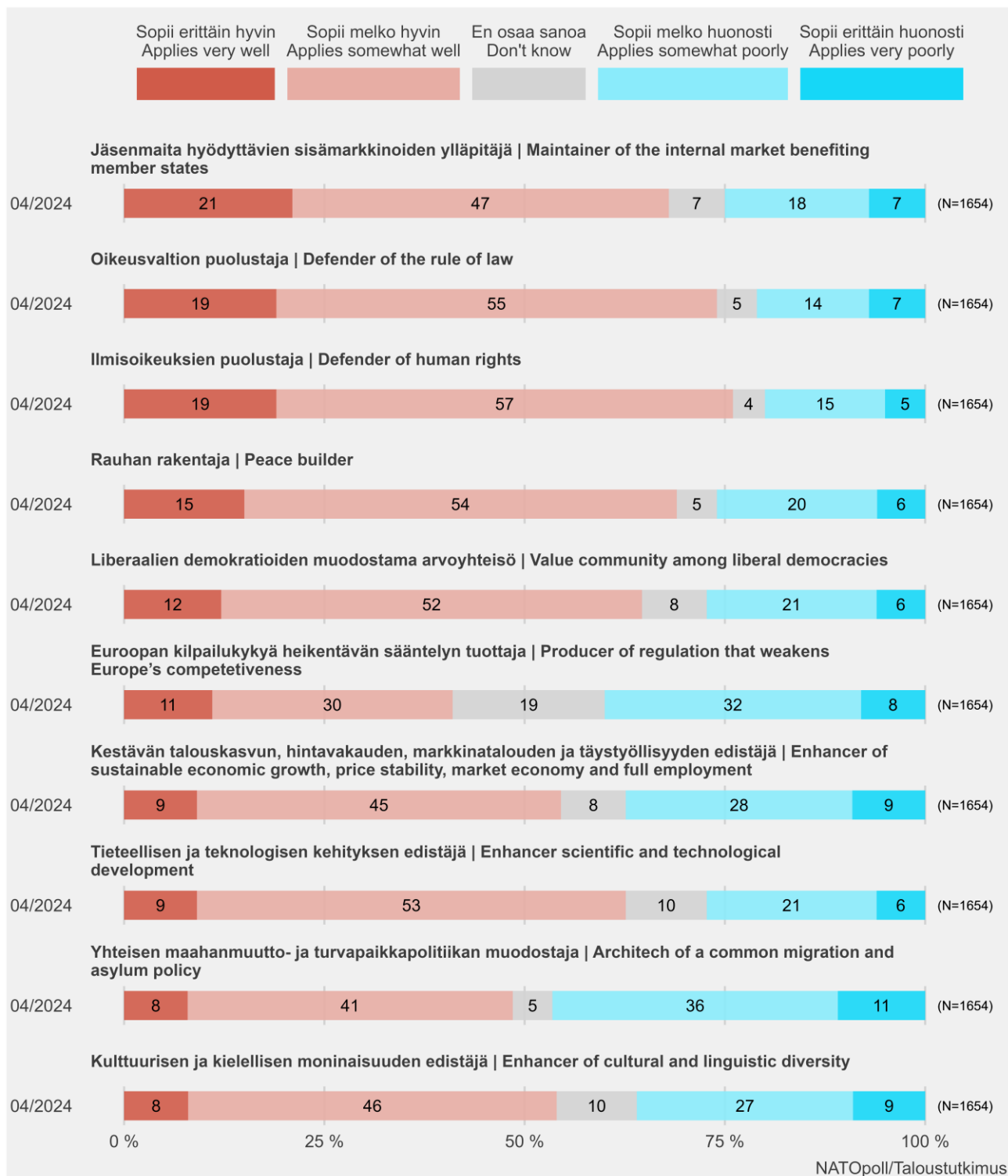
Kuvio 4b. Näkemykset Euroopan turvallisuus- ja puolustuspoliittisista valinnoista (%).

Suomalaiset kannattavat myös vahvasti (77 %) EU:n pyrkimyksiä säännellä tekoälyä (Hiltunen 2024) (kuvio 4a). Tekoälyä voidaan käyttää myös puolustustarkoituksiin esimerkiksi itseohjautuvina drooneina. Tässä suhteessa on huomionarvoista, että tekoälyn kehitys ja käyttö puolustustarkoituksiin on rajattu käytännössä kokonaan EU:n tekoälysäädöksen ulkopuolelle (Euroopan komissio 2024) ja siten sen sääntely on pitkälti kansallisen lainsäädännön varassa.

Näkemykset EU:n tehtävistä

Kuvio 5a. Näkemykset EU:n tehtävistä (%).

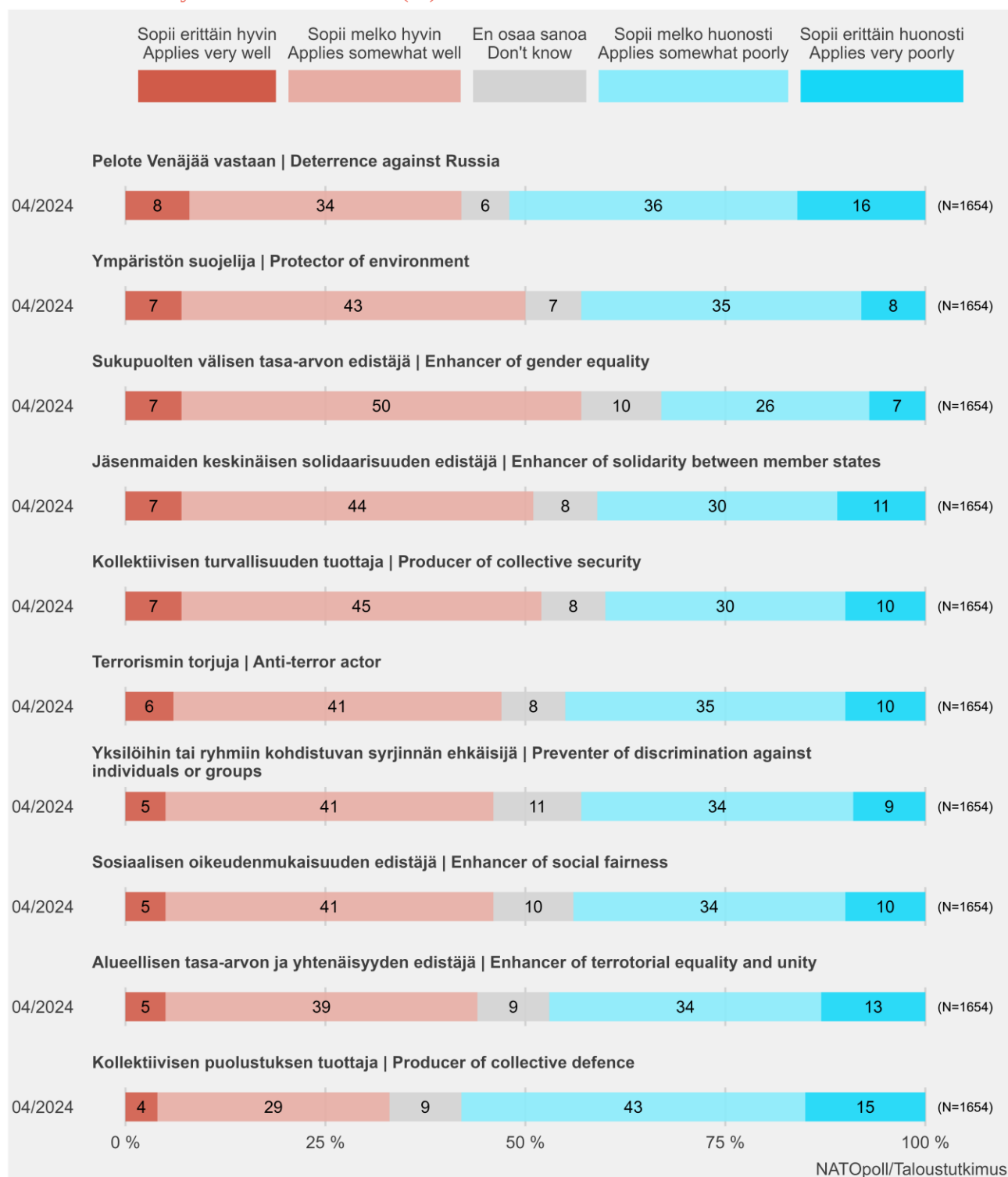
Kuviossa 5a ja 5b vastaajia on pyydetty ottamaan kantaa yhteensä 20 luonnehdintaan EU:n tehtävistä. Määrittelyt ovat peräisin EU:n omasta kuvauksesta sen päämääristä ja arvoista (Euroopan unioni 2024), jotka on lueteltu Lissabonin sopimuksen toisessa artiklassa. Vaikka kaikki jäsenmaat ovat

sitoutuneet noudattamaan EU:n keskeisiä arvoja mukaan lukien ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, yksilönvapaus, tasa-arvo, demokratia, oikeusvaltio ja vähemmistöihin kuuluvien oikeudet, niitä on viime vuosina myös haastettu tai suoranaisesti loukattu EU:n sisältä käsin. EU sai 2012 Nobelin rauhanpalkinnon, mutta toisaalta Venäjän hyökkäyksen myötä konfliktien ehkäisyä varten perustetun rauhanrahaston (EPF) varoja on käytetty aseellisen tuen toimittamiseen ja myös maahanmuuttopolitiikka ja etenkin turvapaikkahakuprosesseihin liittyvät palautukset nakertavat unionin omaa arvopohjaa (Sormunen 2024; Tuominen 2024). Joulukuussa 2023 tehty päätös jäsenyysneuvottelujen avaamisesta Ukrainan ja Moldovan kanssa toisaalta korostaa yhteisesti jaettujen arvojen merkitystä jäsenyyden kriteerinä (mt.).

EU on Ursula von der Leyenin kaudella pyrkinyt profiloitumaan demokratian ja oikeusvaltion edistäjänä muun muassa järjestämällä kansalaispaneelleja osana EU:n tulevaisuuskonferenssia, laatimalla demokratian puolustuspaketin ulkoista vaikuttamista vastaan ja päivittämällä korruption vastaista lainsäädäntöä (Euroopan parlamentti 2024b). Myös EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen on ollut vahvasti nykyisen komission asialistalla ja sosiaali- ja tasa-arvopolitiikan kentällä on nähty laaja määrä erilaisia hyväksyttyjä välineitä ja aloitteita (Elomäki 2024). Suomalaiset tunnistavatkin laajasti EU:n merkityksen oikeusvaltion (74 %) ja ihmisoikeuksien (76 %) puolustajana, rauhan rakentajana (69 %) ja liberaalien demokratioiden muodostamana arvoyhteisönä (64 %). Myös finanssikriisin ja koronapandemian aikana etenkin Etelä-Euroopan jäsenmaiden korostama unionin rooli yhteisvastuun ja yhdenvertaisuuden tuottamisessa koetaan jokseenkin tärkeänä: 51 prosenttia vastaajista näkee EU:lla olevan merkitystä jäsenmaiden keskinäisen solidaarisuuden edistäjänä ja hieman alle puolet näkee tehtävän ulottuvan myös sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen (46 %) ja alueelliseen tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen (44 %). Miltei puolet (46 %) näkee EU:lla olevan rooli unionin sosiaaliseen ulottuvuuteen sisältyvän yksilöihin ja ryhmiin kohdistuvan syrjinnän ehkäisijänä.

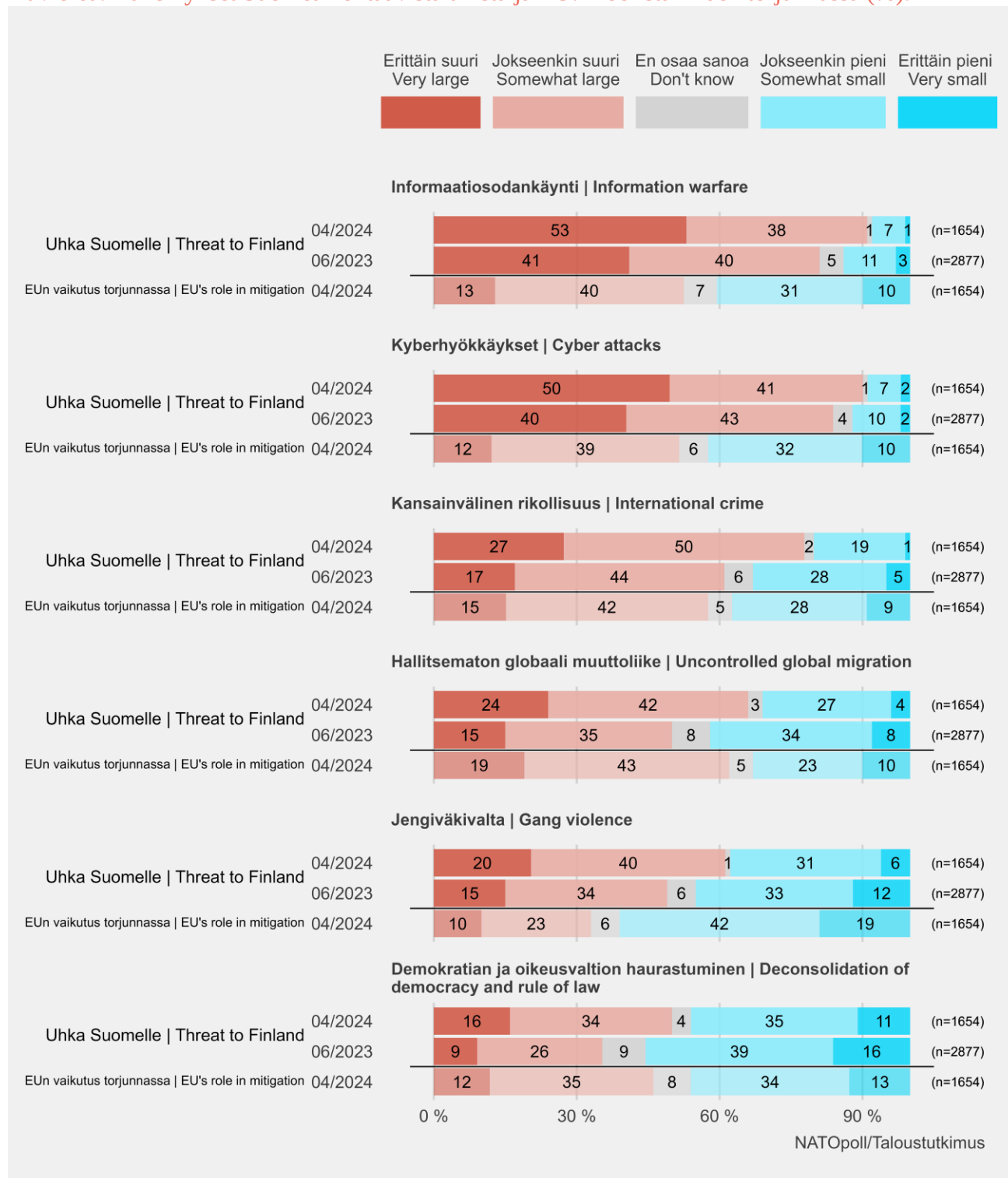
Näiden perinteisten EU:ta rauhan solidaarisuuden projektina korostavien kehysten rinnalla moni katsoo EU:lla olevan rooli kollektiivisen turvallisuuden tuottajana (52 %), terrorismin torjuna (47 %) ja pelotteena Venäjää vastaan (42 %). Kolmannes näkee EU:n jopa yhteisen puolustuksen tuottajana.

Kuvio 5b. Näkemykset EU:n tehtävistä (%).

Näkemykset Suomea kohtaavista uhista ja EU:n roolista niiden torjunnassa

Kuvio 6a. Näkemykset Suomea kohtaavista uhista ja EU:n roolista niiden torjunnassa (%).

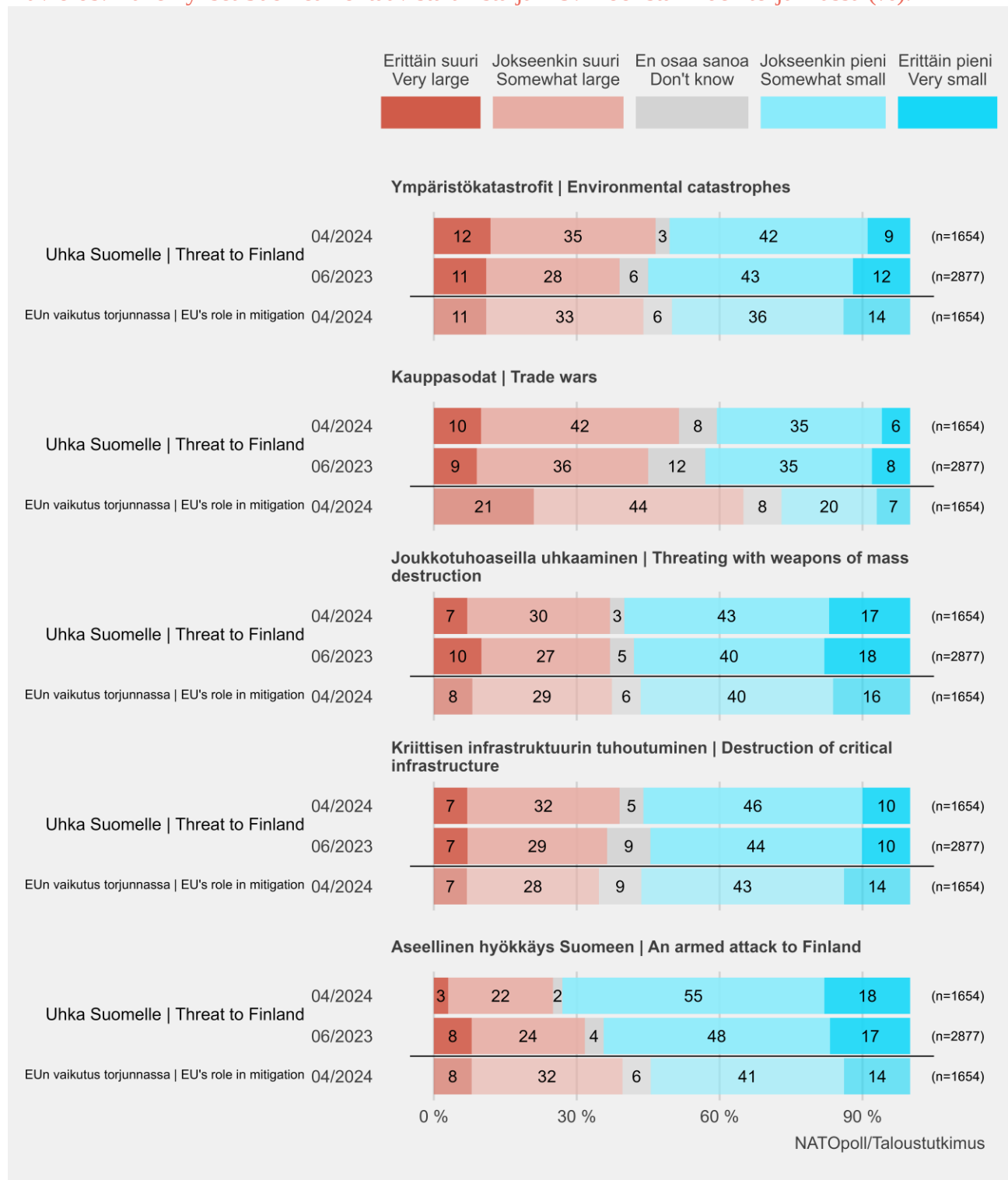
Kuvioissa 6a ja 6b on tarkasteltu vastaajien näkemyksiä Suomea kohtaavista uhista ja EU:n roolista niiden torjunnassa. Esitetty lista mahdollisista uhista on sama kuin kesäkuussa 2023 tehdyssä kyselyssämme, jossa vastaajia pyydettiin tuolloin arvioimaan Naton vastausta niihin (Wass ym. 2023). Näkemyksissä korostuvat selvästi ei-sotilaallisina pidetyt uhkakuvat ja huoli perinteisistä sotilaallisista uhista osoittaa laskua vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna. Erityisen huomion arvoista on, että aseellista hyökkäystä Suomeen uhkana pitävien osuus on laskenut selvästi vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna (25 % vs. 32 %). Myös joukkotuhoaseilla uhkaamista erittäin suurena pitävien suomalaisten määrä on laskenut huomattavasti (7 % vs. 10 %), joskin muutos on siirtynyt uhkaa jokseenkin suurena pitäviin (30 % vs. 27 %). Sen sijaan kriittisen infrastruktuurin tuhoutumisesta huolestuneiden määrä on hivenen kasvanut (39 % vs. 36 %). EU:n vaikutusta uhkien torjunnassa pidetään suurimpana aseellisen hyökkäyksen suhteen (40 %), mutta runsas kolmannes katsoo unionilla olevan rooli myös joukkotuhoaseilla uhkaamisen (37 %) ja kriittisen infrastruktuurin (35 %) tuhoutumisen torjunnassa.

Kesän 2023 tavoin ylivoimaisesti suurimpina Suomea kohtaavina uhkina nähdään informaationsodankäynti (91 %) ja kyberhyökkäykset (91 %). Näissä myös luottamus EU:n torjuntakykyyn on suurin (53 % ja 51 %), mikä kuvastaa unionin aktiivisia toimia tällä alueella (Euroopan parlamentti 2024b). On kiinnostavaa, että luvut ovat selvästi korkeampia kuin Naton arvioidun torjuntakyvyn osalta (38 % ja 42 %, ks. Wass ym. 2023), vaikka jäsenmaan kyberturvallisuuteen kohdistuvat iskut kuuluvat Natossa viidennen artiklan piiriin (Nato 2023).

Yksi selitys perinteisten sotilaallisten uhkakuvien heikkenemiselle on Suomen Nato-jäsenyys ja jäsenyyden tuomat turvatakuut. Suomalaisista 84 prosenttia katsoo Nato-jäsenyyden lisänneen Suomen turvallisuutta (ks. kuvio 3a). Eksistentiaalisten uhkien heiketessä huomio kiinnittyy vaikutuksiltaan vähäisempiin uhkakuviin. Toinen mahdollinen selitys muutokseen tulee Ukrainan sotaa koskevasta uutisoinnista. Talven aikana Ukrainan rintamatilanteessa ei nähty suuria muutoksia, jolloin uutisointi väheni. Tämä on voinut vähentää huolta sodan laajenemisesta Suomeen.

Myös kansainväliset ilmiöt huolestuttavat suomalaisia yhä enemmän. Kansainvälistä rikollisuutta pitää suurena uhkana 77 prosenttia, hallitsematonta globaalia muuttoliikettä 66 prosenttia ja kauppasotia 55 prosenttia vastanneista. Kahta ensimmäistä pelkäävien osuus on kasvanut lähes 20 prosenttiyksikköä vuoden takaisista luvuista. Hallitsemattomaan maahanmuuttoon kohdistuviin uhkakuviin on todennäköisesti vaikuttanut yhteiskunnallinen keskustelu Venäjän välineistämästä maahanmuutosta. Suomeen saapui elokuun 2023 jälkeen 1 300 kolmannen maan kansalaista ilman Suomen viisumia. Hallitus vastasi koettuun uhkaan sulkemalla toistaiseksi itärajan (Valtioneuvosto 2024). EU on pyrkinyt lisäämään toimintakykyään ulkorajojensa hallinnassa ja turvapaikkamenettelyn harmonisoinnissa (Eurooppa-neuvosto 2024; Sormunen 2024) mikä näkyy kansalaisten suhteellisen korkeana luottamuksena sen rooliin hallitsemattomasta maahanmuutosta muodostuvan uhan torjunnassa (62 %).

Kuvio 6b. Näkemykset Suomea kohtaavista uhista ja EU:n roolista niiden torjunnassa (%).

Suomen hallitus on joutunut rajatilanteen käsittelyssä ja välineellistetyn maahanmuuton torjumiseksi valmistellun lain yhteydessä punnitsemaan uhkakuvaan varautumista suhteessa perustuslakiin ja Suomea velvoittaviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Tämä on saattanut lisätä merkittävästi kasvanutta pelkoa demokratian ja oikeusvaltion haurastumisesta (50 % vs. 37 %). Euroopassa näitä huolia on havaittu etenkin Puolan ja Unkarin suhteen. Myös lisääntynyt julkinen keskustelu median toimintavapaudesta ja oikeuslaitoksen riippumattomuuden takaavasta perustuslakimuutoksesta (Helsingin Sanomat 2024a) on voinut olla vahvistamassa kansalaisten näkemystä siitä, että demokratiaa ja oikeusvaltiota ei voi Suomessakaan pitää itsestäänselvyytenä. Vaikka EU painottaa arvoissaan demokratiaa ja oikeusvaltiota (Tuominen 2024), pitää alle puolet (47 %) suomalaisista unionin vaikutusta niihin kohdistuvien uhkien torjunnassa suurena. Myös jengiväkivaltaa (60 %) ja ympäristökatastrofeja (47 %) suurena uhkana pitävien osuus on kasvanut. EU:n rooli näiden uhkien torjunnassa nähdään melko pienenä (33 % ja 44 %), mikä on jossain määrin yllättävää sitä vasten, että julkisessa keskustelussa Suomea verrataan usein toisiin EU:n jäsenvaltioihin, kuten Ruotsiin ja Ranskaan.

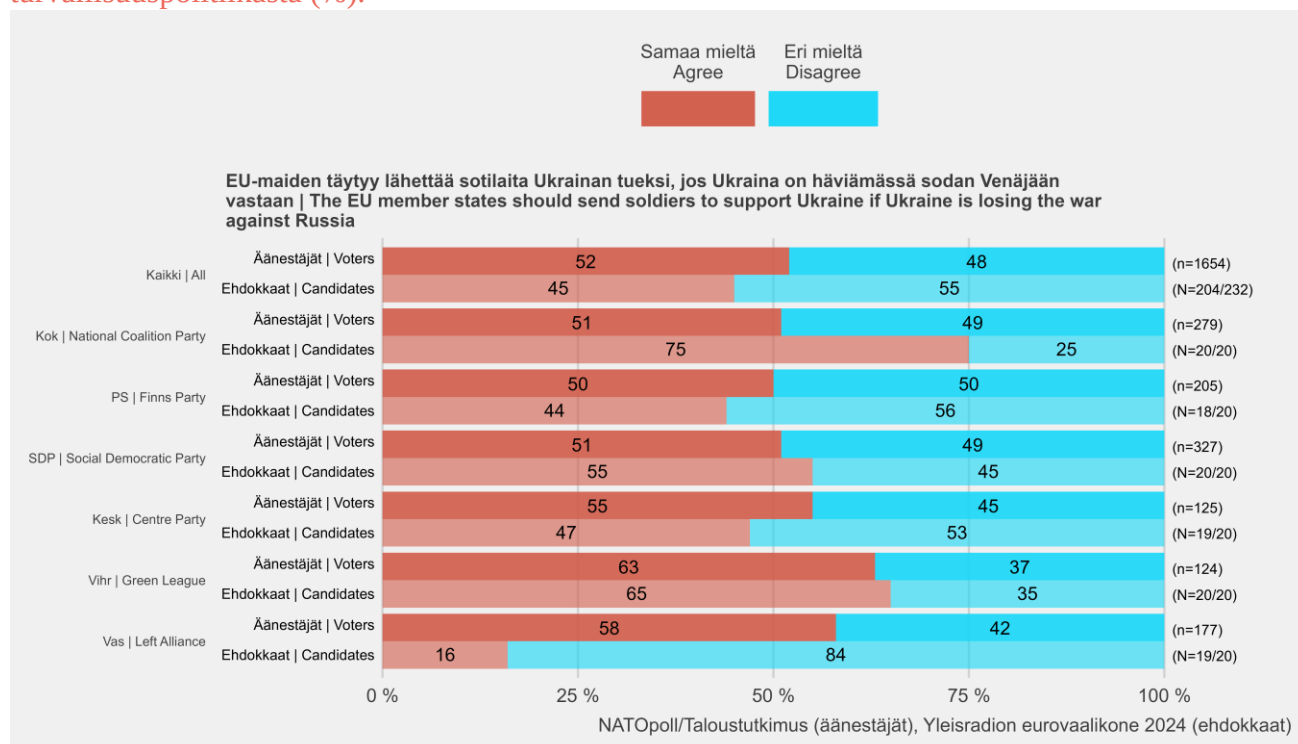
Puolueiden kannattajien ja eurovaaliehdokkaiden ulko- ja turvallisuuspoliittisten näkemysten yhtenäisyys

Kuvioissa 7a–7c tarkastellaan äänestäjien ja eurovaaliehdokkaiden näkemyksiä ajankohtaisista Euroopan ulko- ja turvallisuuspoliittisista kysymyksistä. Ehdokkaiden osalta tiedot pohjautuvat Ylen vaalikoneen vastauksiin heti sen avauduttua. Vastausvaihtoehtoina vaalikoneessa oli ”kyllä” tai ”ei”. Vertailun mahdollistamiseksi kysymykset on esitetty NATOpoll-kyselymme vastaajille identtisessä muodossa. Ehdokkaita ja äänestäjiä vertailtaessa on huomioitava, että otoskoko on jokseenkin pieni kun tehdään puoluekohtaista vertailua. Etenkin ehdokkaita voi olla enintään 20 puoluetta kohden. Tämän takia emme voi tulkita ehdokkaiden kantoja edustavana otoksena koko puolueen kannasta, koska jollain toisella ehdokasasettelulla olisi luultavasti tullut hieman erilainen vastausjakauma. Samasta syystä emme myöskään voi päätellä mistä kansalaisten ja ehdokkaiden väliset erot johtuvat. Emme siis tiedä, johtuvatko erot siitä, että ehdokasasettelussa kansalaisista keskimäärin poikkeavia henkilöitä valikoituu eurovaaliehdokkaaksi vai siitä, että ainoastaan satunnainen pieni otos kansalaisia päätyy ehdokkaiksi.

Tarkastelun tavoitteena on siten ainoastaan havainnollistaa, mitä juuri näissä eurovaaleissa ehdolla olevat eri puolueita edustavat ehdokkaat ovat mieltä EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä ja miten nämä vertautuvat samaa puoluetta kannattavien äänestäjien näkemyksiin riippumatta siitä, mistä havaitut erot johtuvat. Äänestäneiden puoluekanta on määritelty sen perusteella, mitä puoluetta he äänestäisivät, mikäli eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt. Määrittelimme puoluekannan eduskuntavaalien perusteella eurovaalien sijaan siksi, että eurovaaleissa moni jättää äänestämättä.

Ylen vaalikoneessa on mukana lähes kaikki eurovaaleissa asetetut ehdokkaat. Tulokinnassa ehdokkaiden osalta voimme näin ollen ohittaa tilastollisen päättelyn haasteet eli virhemarginaalien tarkastelun. Äänestäjien osalta otos jää pieneksi pienimpien puolueiden osalta. Siksi raportoimme ehdokkaiden ja äänestäjien näkemykset ainoastaan kuuden suurimman puolueen osalta. Kaikkien äänestäjien ja ehdokkaiden vertailussa ovat mukana myös pienemmät puolueet.

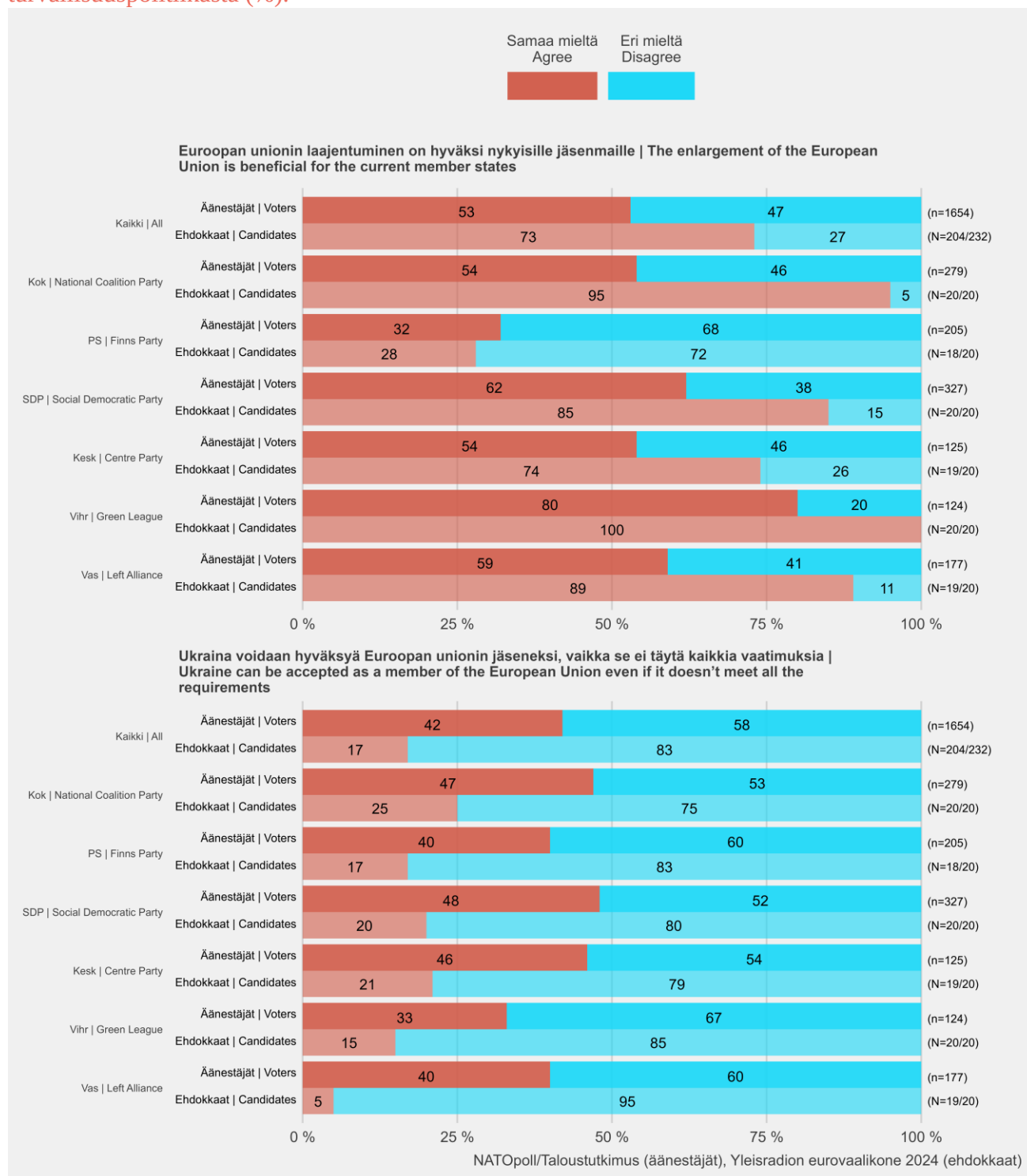
Kuvio 7a. Puolueiden kannattajien ja eurovaaliehdokkaiden näkemykset EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikasta (%).

Puolueiden kannattajien ja eurovaaliehdokkaiden näkemykset kysymykseen ovat melko lähellä toisiaan mitä tulee EU-maista tulevien sotilaiden lähettämistä Ukrainan tueksi, mikäli Ukraina on häviämässä sodan Venäjää vastaan: enemmistö (52 %) äänestäjistä ja vähemmistö (48 %) ehdokkaista kannattaa ehdotusta (kuvio 7a). Keskustelu ulkomaisten joukkojen lähettämisestä Ukrainaan tukemaan maan puolustussotaa Venäjää vastaan on kevään mittaan lisääntynyt Ranskan presidentin Emmanuel Macronin väläytettyä sotilaiden lähettämisen mahdollisuudesta (Yle 2024c). Suurin ero äänestäjien ja ehdokkaiden mielipiteissä löytyy vasemmistoliitosta, jonka äänestäjistä ehdotusta kannattaa 58 ja ehdokkaista vain 16 prosenttia. Kokoomuksessa tilanne on päinvastainen. Kolme neljästä kokoomusehdokkaista kannattaa EU-maiden joukkojen lähettämistä, äänestäjistä vain niukka enemmistö (51 %). Puolueista vihreiden äänestäjien ja ehdokkaiden mielipiteet ovat lähimpänä toisiaan (63 % ja 65 %).

Äänestäjien ja eurovaaliehdokkaiden näkemykset Euroopan unionista eroavat näkyvämmiin sen laajenemisen suhteen (kuvio 7b). Nykyisiä ehdokasmaita on yhdeksän mukaan lukien useita Länsi-Balkanin maita, Ukraina ja Turkki (Eurooppatiedotus 2024). Runsas enemmistö (53 %) äänestäjistä ja lähes kolme neljäsosaa ehdokkaista (73 %) katsoo unionin laajenemisen olevan hyväksi nykyisille jäsenmaille. Äänestäjien ja ehdokkaiden näkemyserot ovat lähimpinä toisiaan perinteisesti EU-kriittisissä perussuomalaisissa (32 % ja 28 %). Perussuomalaiset on ainoa puolue, jossa äänestäjät ovat ehdokkaita myönteisempiä EU:n laajenemisen hyötyjen suhteen. Suurin ero äänestäjien ja ehdokkaiden näkemyksissä löytyy kokoomuksessa, jossa unionin laajenemista pitää jäsenmaille hyvänä asiana 54 prosenttia äänestäjistä ja 95 prosenttia ehdokkaista.

Kuvio 7b. Puolueiden kannattajien ja eurovaaliehdokkaiden näkemykset EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikasta (%).

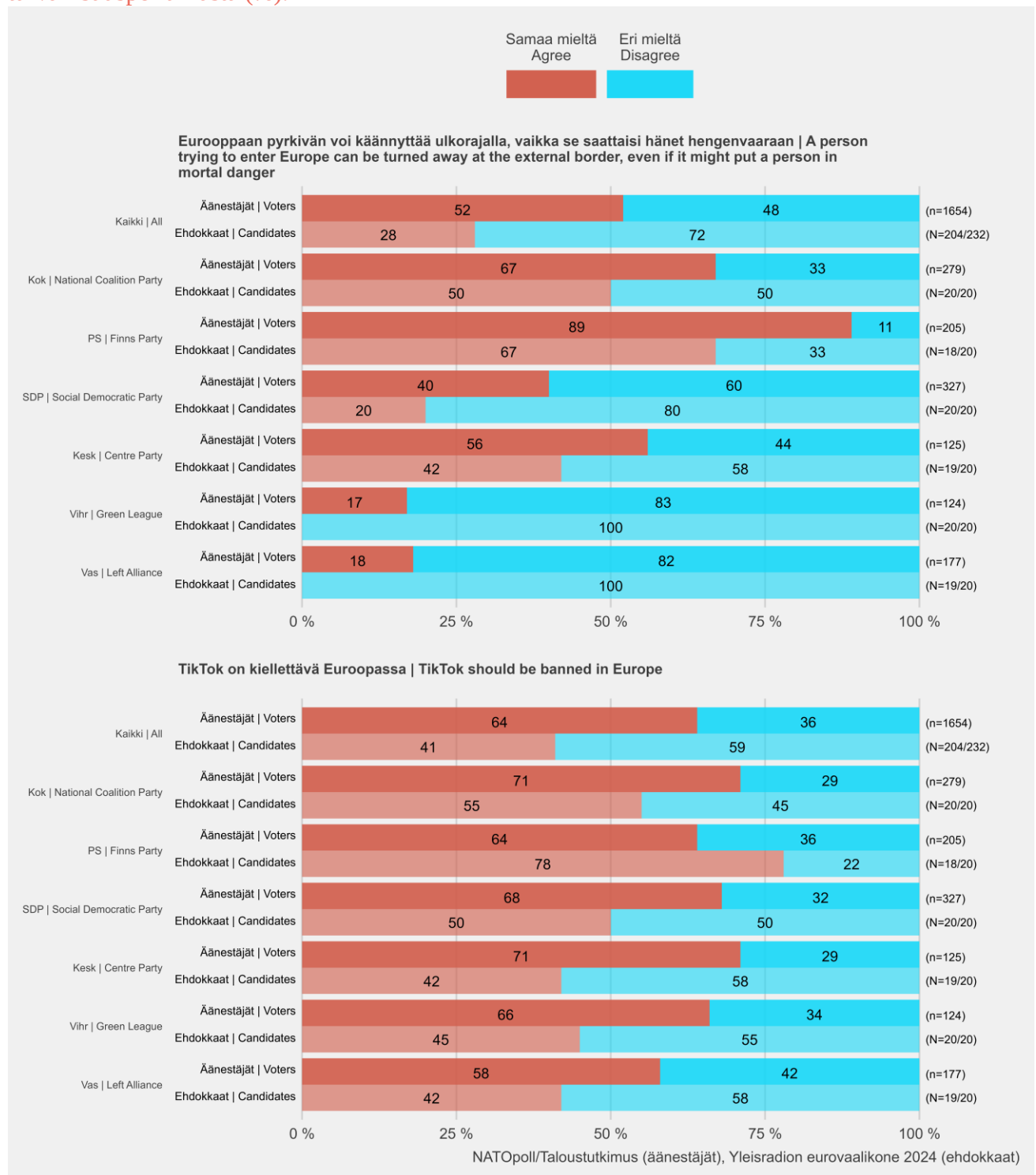
Näkemyserot äänestäjien ja ehdokkaiden välillä kasvavat sen suhteen, voidaanko Ukraina hyväksyä EU:n jäseneksi tilanteessa, jossa se ei täytä kaikkia jäsenyysvaatimuksia. Äänestäjistä 42 prosenttia on jäsenyyden kannalla, ehdokkaista ainoastaan 17 prosenttia. Suurin ero äänestäjien ja ehdokkaiden välillä on vasemmistoliitossa, jonka ehdokkaat suhtautuvat kaikista varauksellisimmin Ukrainan jäsenyyteen. Ainoastaan viisi prosenttia ehdokkaista tukee jäsenyyttä siinä missä puolueen äänestäjien

keskuudessa kannatus on 40 prosenttia, eli lähes suomalaisten keskiarvoa vastaava määrä. Ehdokkaiden keskuudessa suurinta tukea Ukrainan EU-jäsenyys ennen jäsenyysvaatimusten täyttämistäkin nauttii kokoomuksessa. Neljäsosa (25 %) kokoomuksen ehdokkaista ja lähes puolet (47 %) äänestäjistä on jäsenyyden takana. Vihreissä äänestäjät ja ehdokkaat ovat huomattavasti keskimäärästä lähempänä toisiaan (ero 18 %-yksikköä)

Vielä suurempi ero äänestäjien ja ehdokkaiden näkemysten välillä koskee Euroopan ulkorajalla käännättämistä tilanteessa, jossa käännitys saattaisi Eurooppaan pyrkijän hengenvaaraan (kuvio 7c). EU:n turvapaikkapolitiikassa korostuu nykyisin pyrkimys estää ihmisten pääsy ulkorajoilleen, mitä varten on käytössä mekanismeja, kuten palautusjärjestelyt, rajavalvonnan ulkoistaminen ja Tunisian kanssa solmittu kumppanuussopimus (Sormunen 2024). Äänestäjistä niukka enemmistö (52 %), mutta ehdokkaista vain runsas neljännes (28 %) on asiasta samaa mieltä. Eniten kannatusta ehdotus saa perussuomalaisissa, joiden äänestäjistä 89 prosenttia ja ehdokkaista 67 prosenttia on samaa mieltä. Ehdokkaiden parissa ehdotusta vastustetaan eniten vihreissä ja vasemmistossa, joissa yksikään ehdokas ei kannata käännättämistä. Vihreiden äänestäjistä 17 prosenttia ja vasemmiston äänestäjistä 18 prosenttia on sen sijaan käännytysten kannalla.

Äänestäjien ja ehdokkaiden mielipiteet jakautuvat lähes yhtä paljon sen suhteen, pitäisikö TikTok kieltää Euroopassa. Kysymys nousi Suomessa julkiseen keskusteluun vuoden 2024 tammikuussa kokoomuksen kansanedustajan ja eurovaaliehdokkaan Aura Sallan tekemän aloitteen pohjalta (Salla 2024). Äänestäjistä lähes kaksi kolmesta (64 %) ja ehdokkaista reilut kaksi viidesosaa (41 %) kannattaa ehdotusta. Suurimmat näkemyserot löytyvät keskustasta, jonka äänestäjistä 71 prosenttia ja ehdokkaista 42 prosenttia on tätä mieltä. Näkemyserot ovat pienimmät perussuomalaisten keskuudessa: lähes kaksi kolmesta (64 %) äänestäjistä ja kolme neljästä (78 %) ehdokkaasta kannattaa kieltoa.

Kuvio 7c. Puolueiden kannattajien ja eurovaaliehdokkaiden näkemykset EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikasta (%).

Päätelmät

Kesäkuun eurovaalit käydään monenlaisten paineiden edessä. Jäsenmaiden talouksia ovat viimeisen puolentoista vuoden aikana painaneet hidas talouskasvu, inflaatio ja korkea korkotaso, joiden vaikutusta on tähän asti kompensoitu elvyttävällä finanssipolitiikalla. Paluu yhteisiin taloussääntöihin saattaa hidastaa talouskasvua tai jopa vakavimmillaan edistää Euroopan ajautumista taantumaan. Kiina ja Yhdysvallat tukevat voimakkaasti omaa tuotantoaan ja EU pyrkii uudistamaan valtiontukipolitiikkaansa, jotta se pärjäisi kiristyneessä geopolitiisessa kilpailussa. Tämä on kriittistä etenkin suhteessa vihreään siirtymään, jossa Yhdysvaltojen IRA-paketti toimii kovana kirittäjänä. Kiina on tehnyt Vyö ja tie -hankkeensa kautta huomattavia investointeja kehittyviin maihin ja sitonut niitä sitä kautta itseensä. Eurooppa jää geopolitiisessa kilpailussa jälkeen sekä Yhdysvalloista että Kiinasta, mikä näkyy esimerkiksi strategisesti merkittävässä teknologiassa, korkeakoulutettujen osuudessa ja patenttihakemuksissa (Ronkainen 2024b).

Samanaikaisesti vastuu Ukrainan tukemisesta siirtyy entistä enemmän EU:lle, jolla on kiire kehittää omaa puolustusteollisuuttaan. Näihin tarpeisiin vastaaminen vaatii unionin budjetin merkittävää kasvattamista lähivuosina, mikä voi kuitenkin törmätä EU-vastaisten kansalliskonservatiivisten puolueiden vaalivoittoon. Miten EU pysyy sisäisesti toimintakykyisenä, jotta se kykenee säilymään merkittävänä toimijana valtatasapainoltaan nopeasti muuttuvassa maailmassa? Yksi mahdollisuus on, että unioni pyrkii nykyistä vahvemmin perustelemaan merkityksensä kyvykkyytenä tuottaa ratkaisuja jäsenmaiden moninaisiin turvallisuustarpeisiin. Siirtymä rauhanprojektista turvallisuusunioniksi saattaa olla hyväksyttävissä myös laitaosistolle ja heidän äänestäjilleen. Toisaalta unionin sisäisten poliittisten voimasuhteiden muutos voi johtaa myös päätöksenteon vaikeutumiseen, jolloin unionin turvallisuuslupaus kansalaisilleen jää lunastamatta. Tässä vaihtoehdossa muun muassa Ukrainan tukeminen jää yhä selvemmin Naton varaan ja riippuvaiseksi Yhdysvaltojen sisäisestä poliittisesta kehityksestä.

Tarkastelimme tässä raportissa vuoden 2023 kesä- ja marraskuussa ja vuoden 2024 huhtikuussa keräämiemme kyselyaineistojen pohjalta suomalaisten näkemyksiä kansallisista valinnoistamme turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa, EU:n ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta roolista sekä Suomea kohtaavista turvallisuusuhista ja EU:n merkityksestä niihin vastaamisessa. Yksi keskeinen tulos on, että kansalaisten turvallisuus- ja puolustuspoliittiset kannat eivät ole olennaisesti muuttuneet viimeisen vuoden aikana. Nato-jäsenyyden kannatus on vankkaa ja vastustus on keskittynyt yhtäältä itsensä hyvin vasemmistolaiseksi ja toisaalta hyvin konservatiiviseksi mieltävien kansalaisten keskuuteen. Eniten vasemmistoon itsensä sijoittavista Natoa vastustaa enemmistö (58 %) kun taas oikeistolaisista käytännössä kaikki ovat jäsenyyden takana. Yleinen Suomessa ilmenevä polarisaatiokehitys (Kestilä-Kekkonen ym. toim. 2024) on siten havaittavissa myös Nato-kysymyksessä, vaikka ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ollut Suomessa perinteisesti vahvan konsensuaalista (Pesu 2023). Nato-jäsenyyden koetaan myös lisänneen merkittävästi Suomen turvallisuutta. Kokemus tulee ymmärrettäväksi maailmanpoliittisen tilanteen ja Ukrainan sodan jatkumisen myötä. Kansallisesta kireästä taloustilanteesta huolimatta Nato-jäsenyydestä ollaan valmiita maksamaan täysi hinta, eli vähintään Naton edellyttämät kaksi prosenttia bruttokansantuotteesta. Suhtautuminen ydinaseisiin osana Naton pelotetta ei ole muuttunut puolen vuoden takaisesta tilanteesta, vaikka Suomen ydinasepolitiikka oli vahvasti esillä alkuvuodesta pidetyissä presidentinvaaleissa.

EU-jäsenyydellä on kansalaisten vahva tuki lukuun ottamatta perusuomalaisten, Liike Nytin ja pienpuolueiden äänestäjiä, joista enemmistö vastustaa Suomen kuulumista unioniin. Myös kristillisdemokraateista ainoastaan niukka enemmistö (53 %) on jäsenyyden kannalla. EU-jäsenyyss jakaa siten suomalaisia puoluekannan mukaan kahteen leiriin. Kokonaisuudessaan EU:n kannatus on yllättävänkin korkeaa sitä taustaa vasten, että julkinen huomio ja puolueiden kannanotot unionista keskittyvät eurovaalien välisenä aikana yleensä suuriin kriiseihin, kuten euroalueen ongelmiin, pakolaiskriisiin, Brexitiin, koronaelvityspakettiin ja Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa, jolloin keskustelu laajemmista linjoista jää taka-alalle (Lehtinen ja Raunio 2024). Toisaalta EU on kyennyt myös tuottamaan ratkaisuja ilmastonmuutoksen kaltaisiin koko ihmiskuntaa kohtaaviin uhkiin, mikä osaltaan selittää niin vihreiden kuin vasemmistoliiton ja niiden äänestäjien nykyistä sangen positiivista suhtautumista unioniin.

EU:lta odotetaan keskenään hyvinkin erilaisia asioita. Moni kyselymme vastaajista mieltää EU:n perinteisenä demokratiaa, oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia puolustavana arvoyhteisönä, mutta käsitykset unionista jäsenvaltioiden välisen solidaarisuuden ja alueellisen tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistäjänä sekä yksilöihin ja ryhmiin kohdistuvan syrjinnän ehkäisijänä jakavat huomattavasti enemmän kansalaisia huolimatta siitä, että nykyinen komissio on pyrkinyt vahvistamaan EU:n sosiaalista ulottuvuutta (Elomäki 2024). EU:n rooli kollektiivisen turvallisuuden ja myös jossain määrin yhteisen puolustuksen tuottajana tunnistetaan, mutta EU:n harjoittaman turvallisuus- ja puolustuspolitiikan yksityiskohdat ovat paikoin hyvin polarisoivia. Siitä vallitsee kuitenkin laaja yksimielisyys, että EU:n on otettava itselleen vahvempi vastuu omasta puolustuksestaan. Tähän on mitä ilmeisimmin vaikuttanut Yhdysvaltojen syksyn 2024 presidentinvaalit ja mahdollisuus siitä, että Natosta kriittisiä ja osin epäjohdonmukaisiakin lausuntoja antanut Donald Trump valitaan uudelleen maan presidentiksi.

Suomalaisten tuki Ukrainalle on erittäin vakaalla pohjalla ja sen yhdessä eurooppalaisen asetuotannon kanssa nähdään olevan peruste nostaa Suomen jäsenmaksua nykyisesti noin yhdestä prosentista BKT:sta. Lähes puolet suomalaisista olisi valmis ottamaan lisää EU:n yhteistä velkaa tätä tarkoitusta varten. Yhteisvelka onkin noussut Suomessa yhdeksi eurovaalien keskeiseksi teemaksi (Ronkainen 2024a), minkä rinnalla on käyty keskustelua myös unionin omien varojen keruun tehostamisesta muun muassa maksujen ja verojen muodossa. Myös määräenemmistöpäätöksiä ollaan halukkaita lisäämään, minkä voi olettaa heijastavan etenkin Ukrainan tukipakettien yhteydessä ilmenneitä ongelmia unionin nykyisessä päätöksentekorakenteessa, jossa ulkopoliittikkaa koskevissa kysymyksissä vaaditaan jäsenvaltioiden yksimielisyys.

Suomalaiset tukevat myös laajasti EU:n puolustusteollisuusstrategiaan sisältyvää tavoitetta siitä, että jäsenmaat hankkisivat vähintään puolet puolustusbudjettiensa hankinnoista EU:n sisäلتä vuoteen 2030 mennessä. Tämän toteutuminen voi osoittautua vaikeaksi, sillä eri jäsenmaat tukevat mielellään kotimaista puolustusteollisuuttaan. Kansalliseen tuotantokykyyn panostaminen on perusteltua myös huoltovarmuuden kannalta. Esimerkiksi Ukrainan tukemisen kannalta olisi kuitenkin tehokkaampaa, mikäli jäsenmaat tekisivät enemmän keskinäistä yhteistyötä materiaalin tuotannossa.

Samanaikaisesti kun suomalaiset ovat valmiita vahvistamaan EU:n turvallisuuspoliittista roolia, kansalaisten uhkakuvissa painottuvat Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen sijaan sijaan informaatio sodat ja kyberhyökkäykset. Myös kansainvälinen rikollisuus ja hallitsematon muuttoliike

näyttävät huolestuttavan suomalaisia entistä enemmän. Etenkin rikollisuuden ja muuttoliikkeen osalta EU:n koetaan olevan kykenevänä tuottamaan näihin ratkaisuja, missä heijastuvat EU:n toimet yhteisessä turvapaikkapolitiikassa ja ulkorajojen valvonnassa (Sormunen 2024).

Tarkastelimme lisäksi eri puolueiden kannattajien ja eurovaaliehdokkaiden mielipide-eroja EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan nivoutuviin kysymyksissä. Ryhmien välillä ei ole suurta eroa sen suhteen, pitäisikö EU:n lähettää tarvittaessa sotilaita Ukrainan tueksi. Toisaalta kysymys jakaa vahvasti molempia ryhmiä: noin puolet kannattaa ja puolet vastustaa EU-maiden joukkojen lähettämistä. Sen sijaan ehdokkaat katsovat kansalaisia useammin EU:n laajentumisen olevan hyödyllistä nykyisille jäsenmaille. Äänestäjät suhtautuvat puolestaan ehdokkaita myönteisemmin Ukrainan EU-jäsenyyteen, pakolaisten käännättämiseen ja TikTokin kieltämiseen Euroopassa. Kyselymme on puhtaasti kuvaileva eikä mahdollista muuta kuin spekulatiivisia tulkintoja erojen syille. Yksi mahdollisuus eroille kansalaisten ja ehdokkaiden mielipiteille voi olla esimerkiksi se, että kansalaiset lähestyvät niitä enemmän tavoitteiden kautta ehdokkaiden pohtiessa sitä, mikä on poliittisesti mahdollista ja realistista.

Raporttimme pääviesti on, että turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on suomalaisille tärkeää. Samojen vastaajien sitouttaminen puolen vuoden välein toteutettavaan tiedonkeruuseemme on ollut vaivatonta ja vastaajilla on yksityiskohtaisiinkin kysymyksiin pääsääntöisesti kanta muodostettuna, mikä näkyy ”en osaa sanoa” -vaihtoehdon varsin matalana osuutena. Kansalaisilla on monenlaisia turvallisuustarpeita ja EU:lla koetaan olevan rooli niihin vastaamisessa. EU:n pyrkimys perustella merkityksensä yhä vahvemmin turvallisuuden tuottajana saa ilmeistä vastakaikua suomalaisilta ja myös unioniin kriittisesti suhtautuvat äänestäjät tunnistavat tämän tehtäväkentän mielekkyyden. Kesän 2024 eurovaalit ja seuraavan komission kokoonpano ovat keskeisessä roolissa sen osalta, millaisella intensiteetillä ja keinovalikoimalla siirtymää rauhanprojektista turvallisuusunioniksi tullaan tulevaisuudessa edistämään.

Lähteet

Ahrens, Leo (2024). The impact of public opinion on voting and policymaking. *Zeitschrift für Politikwissenschaft* 34, 77–100.

Amadae, S.M., Wass, Hanna, Eloranta, Jari, Forsberg, Tuomas, Hentunen, Mika, Kähkö, Ilmari, Laine, Marianna, Lehtinen, Julius, Tukiainen, Janne, Valkama, Leo, Vuorelma, Johanna ja Weckman, Albert (2023). *Guarantees for multifold security concerns: Finns' expectations for security and defense policy in the lead-up to the 2024 presidential elections*. Policy Brief 2/2023. Helsinki: NATOpoll-tutkimusprojekti. https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-12/NATOpoll%20policy%20brief%20_2023%20in%20English_2.pdf, 22.5.2024.

Amadae, S.M. Wass, Hanna, Hentunen, Mika, Tukiainen, Janne, Weckman, Albert ja Laine, Marianna (2023). *Top gear security: Finns' expectations for NATO membership*. Policy Brief 1/2023. Helsinki: NATOpoll-tutkimusprojekti. https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-07/NATOpoll%20policy%20brief%201_2023%20English_6.7.2023.pdf, 22.5.2024.

Astrov, Vasily, Kochnev, Artem, Scheckenhofer, Lisa, Stamer, Vincent ja Teti, Feodora (2024). Monitoring the impact of sanctions on the Russian economy. *EconPol Policy Report* 46, January 2024. https://www.econpol.eu/policy_report_46/monitoring-the-impact-of-sanctions-on-the-russian-economy, 22.5.2024.

Aula Research ja Toivo (2024). *Kohti eurovaaleja 2024*. <https://toivoajatuspaja.fi/kohti-eurovaaleja-2024-raportti-kansalaiskyselysta/>, 22.5.2024.

Balfour, Rosa ja Lehden, Stefan (toim.) (2024). Charting the radical right's influence on EU foreign policy. *Carnegie Europe*. <https://carnegieeurope.eu/2024/04/18/charting-radical-right-s-influence-on-eu-foreign-policy-pub-92139>, 22.5.2024.

Baumgartner, Frank R. ja Jones, Bryan D. (1991). Agenda dynamics and policy subsystems. *The Journal of Politics* 53(4), 1044–1074.

Cunningham, Kevin, Hix, Simon, Dennison, Susi, Learmonth, Imogen (2024). A sharp right turn: A forecast for the 2024 European Parliamentary elections. *European Council on Foreign Relations*. <https://ecfr.eu/publication/a-sharp-right-turn-a-forecast-for-the-2024-european-parliament-elections/>, 22.5.2024.

Dempsey, Judy (2024). Europe's strategic deficit. *Carnegie Europe*. <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/92096>, 22.5.2024.

Dijkstra, Hylke (2022). The war in Ukraine and studying the EU as a security actor. *JOINT Brief* 15. https://www.jointproject.eu/wpcontent/uploads/2022/04/joint_b_15.pdf, 22.5.2024.

Elomäki, Anna (2024). EU-vaalit ja unionin suunta: Sosiaalinen Eurooppa pyrkii pois talouspolitiikan varjosta. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/eu-vaalit-ja-unionin-suunta-sosiaalinen-eurooppa-pyrkii-pois-talouspolitiikan-varjosta/>, 22.5.2024.

Euroopan komissio (2024). *Shaping Europe's digital future. AI Act*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>, 22.5.2024.

Euroopan parlamentti (2024a). *EU-China relations: De-risking or de-coupling – the future of the EU strategy towards China*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/754446/EXPO_STU\(2024\)754446_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/754446/EXPO_STU(2024)754446_EN.pdf), 22.5.2024.

Euroopan parlamentti (2024b). The six policy priorities of the von der Leyen Commission: An end-of-term assessment. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/fi/document/EPRS_IDA\(2024\)762283](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/fi/document/EPRS_IDA(2024)762283), 22.5.2024.

Euroopan unioni (2024a). *EP Spring 2024 Survey: Use your vote – Countdown to the European elections*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3272>, 22.5.2024.

Euroopan unioni (2024b). EU:n päämäärä ja arvot. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_fi, 22.5.2024.

Euroopan unionin neuvosto (2023). *Joint Declaration on EU-NATO Cooperation, 10 January 2023*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/01/10/eu-nato-joint-declaration-10-january-2023/>, 22.5.2024.

Eurooppa-neuvosto (2024). *EU:n muuttoliike- ja turvapaikkapolitiikka*. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-migration-policy/>, 22.5.2024.

Eurooppatiedotus (2024). *Laajentuminen*. <https://eurooppatiedotus.fi/perustietoa-eusta/laajentuminen/>, 22.5.2024.

GB News (2021). America WILL '100%' stay in Nato: Donald Trump vows to back EU countries IF they 'pay their fair share'. *GB News* 19.3.2024. <https://www.gbnews.com/politics/us/donald-trump-nato-pay-up-usa-took-advantage-latest-news>, 22.5.2024.

Grand, Camille (2024). *Opening shots: What to make of the European defence industrial strategy*. European Council on Foreign Relations. <https://ecfr.eu/article/opening-shots-what-to-make-of-the-european-defence-industrial-strategy/>, 22.5.2024.

Gravelle, Timothy, Reifler, Jason ja Scutto, Thomas J. (2017). The structure of foreign policy attitudes in transatlantic perspective: Comparing the United States, United Kingdom, France and Germany. *European Journal of Political Research* 56(4), 757–776.

Helsingin Sanomat (2024c). Korkeimman oikeuden presidentti harmittelee hallituksen hitautta: ”Palovakuutus syytä ottaa hyvällä säällä”. *Helsingin Sanomat* 25.4.2024. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010381663.html>, 22.5.2024.

Helsingin Sanomat (2024b). Näissä kahdessa aiheessa Stubb ja Haavisto olivat täysin eri mieltä – Videot näyttävät väittelyt. *Helsingin Sanomat* 6.2.2024. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010209248.html>, 22.5.2024.

Helsingin Sanomat (2024c). Osa suomalaisista poliitikoista antaisi EU:n ottaa yhteistä velkaa. *Helsingin Sanomat* 19.5.2024. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010426565.html>, 22.5.2024.

Helwig, Niklas (2000). EU strategic autonomy: A reality check for Europe’s global agenda. *FIIA Working Paper 119*.

Hiltunen, Miikka (2024). EU-vaalit ja unionin suunta: Ihmiskeskeinen digitalisaatio. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/eu-vaalit-ja-unionin-suunta-ihmiskeskeinen-digitalisaatio/>, 22.5.2024.

Iltalehti (2024). IL:n tiedot: Mikkeli on saamassa Nato-alaesikunnan. *Iltalehti* 9.4.2024. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/056ca27a-d30e-4202-bf61-5a551a882050>, 22.5.2024.

Juntunen, Tapio, Lavikainen, Jyri. Pesu, Matti ja Särkkä, Iro (2024). *Naton ydinasepelote ja Suomi*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:2. Helsinki: valtioneuvosto.

Kantola, Johanna (2024). EU-vaalit ja unionin suunta: Euroopan parlamentti politiikan jännitteiden näyttämönä. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/eu-vaalit-ja-unionin-suunta-euroopan-parlamentti-politiikan-jannitteiden-nayttamona/>, 22.5.2024.

Kestilä-Kekkonen, Elina, Rapeli, Lauri ja Söderlund, Peter (toim.) (2024). *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023*. Helsinki: oikeusministeriö.

Kiel Institute for the World Economy (2024). *Ukraine support tracker*. <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>, 22.5.2024.

Lehtinen, Johannes ja Raunio, Tapio (2024). EU-vaalit ja unionin suunta: Suomalaisten puolueiden EU-politiikka. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/eu-vaalit-ja-unionin-suunta-suomalaisten-puolueiden-eu-politiikka/>, 22.5.2024.

Leino-Sandberg, Päivi (2024). EU-vaalit ja unionin suunta: Rahan valta – mitä EU:n pitäisi rahoittaa? *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/eu-vaalit-ja-unionin-suunta-raham-valta-mita-eun-pitaisi-rahoittaa/>, 22.5.2024.

Legrain, Philippe (2024). Europe must rearm now. *Project Syndicate*. <https://www.project-syndicate.org/commentary/trump-nato-comments-mean-europe-must-get-serious-about-defense-by-philippe-legrain-2024-02>, 22.5.2024.

Miettinen, Timo (2023). *EU kriisien aikakaudella: unionin tulevaisuuden suuntaa etsimässä*. Helsinki: Sitra.

NATO (2016). *Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm, 22.5.2024.

NATO Audience Research (2023). *NATO Audience Research. Pre-Summit polling results 2023*. Public Diplomacy Division. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/7/pdf/2300707-pre-summit-research2023.pdf, 22.5.2024.

NATO Annual Tracking Research (2023b). *NATO Annual Tracking Research 2023*. Public Diplomacy Division. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/3/pdf/240314-annual-tracking-2023-en.pdf, 22.5.2024.

NATO (2023b). *Cyber defence*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm, 22.5.2024.

Pesu, Matti (2023). Kovan turvallisuuden hallitus. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/kovan-turvallisuuden-hallitus/>, 22.5.2024.

Politico (2024). Macron's cognac — the only thing that went down smoothly with Xi. *Politico* 7.5.2024. <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-xi-jinping-china-france-meeting-trade-ukraine/>, 22.5.2024.

Pöllänen, Ida-Susanna (2024). Euroopan komission puolustusteollisuusstrategia avaa mahdollisuuksia suomalaiselle puolustusteollisuudelle. *The Ulkopolitist* 14.4.2024. <https://www.ulkopolitist.fi/2024/04/14/euroopan-komission-puolustusteollisuusstrategia-avaa-mahdollisuuksia-suomalaiselle-puolustusteollisuudelle/>, 22.5.2024.

Ronkainen, Antti (2022). *Analyysi: Taloussääntöjen muodonmuutos monikriisin aikana – Suomessa katse on edelleen velassa, Euroopassa laajemmin pelikentässä*. Visio Ajatuspaja. <https://ajatuspajavisio.fi/ajankohtaista/antti-ronkaisen-velka-analyysi/>, 22.5.2024.

Ronkainen, Antti (2024a). Eivätkö Orpo, Purra ja Saarikko tiedä hyväksyneensä uuden yhteisvelan Ukrainan tukemiseksi? *Suomen Kuvalehti* 22.5.2024. <https://suomenkuvalehti.fi/vallan-mahotonta/eivatko-orpo-purra-ja-saarikko-tieda-hyvaksyneensa-uuden-yhteisvelan-ukrainan-tukemiseksi/?shared=10161-b0702883-999>, 22.5.2024..

Ronkainen, Antti (2024b). Mielipidekirjoitus / Euroopan vaihtoehto fossiilitaloudelle on hevuskärkyt. *Kauppalehti* 19.5.2024. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/euroopan-vaihtoehto-fossiilitaloudelle-on-hevoskarryt/3face266-5f83-4a91-b1e7-7c40dc57cf41>, 22.5.2024.

Salla, Aura (2024). *Aura Salla: TikTokin kieltämisestä tulee keskustella EU:ssa*. <https://www.aurasalla.eu/2024/01/07/aura-salla-tiktokin-kieltamisesta-tulee-keskustella-eussa/>, 22.5.2024.

Sisäministeriö (2024). *Lakiluonnos välineellistetyin maahantulon torjumiseksi lausunnolle*. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/lakiluonnos-valineellistetyin-maahantulon-torjumiseksi-lausunnolle>, 22.5.2024.

Sormunen, Milka (2024). EU-vaalit ja unionin suunta: EU:n turvapaikkapolitiikka – Uudistuksia, kriisejä ja ulkoistamista. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/eu-vaalit-ja-unionin-suunta-eun-turvapaikkapolitiikka-uudistuksia-kriiseja-ja-ulkoistamista/>, 22.5.2024.

Tuominen, Hanna (2024). EU-vaalit ja unionin suunta: Arvot Euroopan unionin politiikkaa ohjaamassa. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/eu-vaalit-ja-unionin-suunta-arvot-euroopan-unionin-politiikkaa-ohjaamassa/>, 22.5.2024.

Valtioneuvosto (2024). *Suomen itärajan tilanne*. <https://valtioneuvosto.fi/suomen-itarajan-tilanne>, 22.5.2024.

Walgrave, Stefaan ja Soontjens, Karolin (2023). How politicians learn about public opinion. *Research & Politics* 10(3), <https://doi.org/10.1177/20531680231200692>.

Wass, Hanna, Amadae, S.M., Eloranta, Jari, Forsberg, Tuomas, Hentunen, Mika, Kähkö, Ilmari, Lehtinen, Julius, Tukiainen, Janne, Valkama, Leo, Vuorelma, Johanna and Weckman, Albert (2023): *Monitarpeisen turvallisuuden takuut: suomalaisten odotukset turvallisuus- ja puolustapolitiikalle vuoden 2024 presidentinvaalien kynnyksellä*. Policy Brief 2/2023. Helsinki: NATOpoll-tutkimusprojekti. https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-12/NATOpoll%20policy%20brief%202023_2.pdf, 22.5.2024.

Wass, Hanna, Amadae, S.M., Hentunen, Mika, Tukiainen, Janne ja Weckman, Albert (2023). *Turbovaihteella turvallisuutta: suomalaisten odotukset Nato-jäsenyydelle*. Policy Brief 1/2023. Helsinki: NATOpoll-tutkimusprojekti. https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-07/NATOpoll%20policy%20brief%201_2023.pdf, 22.5.2024.

Weckman, Albert (2023). Public opinion and NATO: How different security environments influence the support for NATO in Finland. *Nordic Review of International Studies* 1(2013), 5–25.

Wlezien, Christopher (1995). The public as thermostat: Dynamics of preferences for spending. *American Journal of Political Science* 39(4), 981–1000.

Yle (2022). Suuret maat ovat kahmimassa lisää valtaa sodan varjolla EU:ssa – edessä voi olla iso uudistus, kun perussopimukset halutaan uudistaa. *Yle Uutiset* 11.5.2022. <https://yle.fi/a/3-12440077>, 22.5.2024.

Yle (2024a). Mikkeli hamuaa ”maailmanpolitiikan huulille” – tekee kaikkensa saadakseen Nato-esikunnan kaupunkiin. *Yle Uutiset* 10.4.2024. <https://yle.fi/a/74-20082883>, 22.5.2024.

Yle (2024b). Petteri Orpo hyväksyy EU:n uuden yhteisvelan, jos muuta keinoa Ukrainan tueksi ei löydy. *Yle Uutiset* 20.5.2024. <https://yle.fi/a/74-20089070>, 22.5.2024.

Yle (2024c). Ranskan presidentti Macron väläytti mahdollisuutta joukkojen lähettämisestä Ukrainaan. *Yle Uutiset* 27.2.2024. <https://yle.fi/a/74-20076566>, 22.5.2024.

Kirjoittajat

Hanna Wass on yleisen valtio-opin dosentti ja varadekaani Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Hän toimii Koneen Säätiön rahoittaman ”*Turvallisuus- ja puolustuspoliitiikan dynaaminen kannatus (NATOpoll)*” -tutkimushankkeen (2023–2025) johtajana.

S.M. Amadae on yleisen valtio-opin dosentti ja ”*Global Politics and Communication*” -maisteriohjelman johtaja Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Hän toimii NATOpoll-hankkeen varajohtajana.

Juhana Aunesluoma on poliittisen historian professori Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa.

Tuomas Forsberg on kansainvälisen politiikan professori Tampereen yliopistossa.

Mika Hentunen on Yleisradion Aasian kirjeenvaihtaja. Ennen nykyistä tehtäväänsä hän toimi Ylen Nato-erikoistoimittajana.

Ilmari Käihkö Ruotsin maanpuolustuskorkeakoulun dosentti ja Helsingin yliopiston Aleksanteriinstituutin vieraileva tutkija.

Julius Lehtinen on väitöskirjatutkija Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Hänen väitöstutkimuksensa tarkastelee vaalijärjestelmien vaikutusta ehdokkaiden poliittisiin kantoihin.

Iro Särkkä on Senior Research Fellow Ulkopoliittisen instituutin ”*Suomen ulkopoliitiikka, Pohjois-Euroopan turvallisuus ja Nato*” -tutkimusohjelmassa.

Janne Tukiainen on Turun yliopiston taloustieteen laitoksen professori ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen johtava tutkija.

Leo Valkama on valtiotieteiden kandidaatti. Hän opiskelee Helsingin yliopistossa politiikan ja viestinnän sekä yhteiskunnallisen muutoksen maisteriohjelmissa. Hän toimii NATOpoll-hankkeessa tutkimusavustajana.

Vesa Vihriälä on vieraileva tutkija Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa.

Johanna Vuorelma on valtio-opin dosentti ja yliopistotutkija Eurooppa-tutkimuksen keskuksessa Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa.

Albert Weckman on väitöskirjatutkija Åbo Akademiassa. Hänen väitöstutkimuksensa tarkastelee kansalaisten turvallisuuspoliittisia mielipiteitä.

LIITE 1. Tutkimuksen aineistot

Katsaus pohjautuu Koneen Säätiön rahoittaman ”*Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan dynaaminen kannatus (NATOpoll)*” -tutkimushankkeen suunnittelemaan kahteen eri kyselyaineistoon. Taloustutkimus keräsi niistä ensimmäisen ajanjaksolla 8.6.–19.6.2023. Kyselyyn vastasi yhteensä 2 877 16–79-vuotiasta suomalaista. Kysely tehtiin Taloustutkimuksen pysyvässä internetpaneelissa, josta tätä tutkimusta varten poimittu otos muodostettiin iän, sukupuolen ja suuralueen mukaan. Nuorten vanhempia ikäryhmiä matalampi vastaushalukkuus huomioitiin etukäteen kutsumalla heitä suhteessa enemmän mukaan. Paneelissa painottuvat alueiden osalta kaupungit ja taajamat. Vastaajien sosioekonomisen aseman osalta aliedustettuina ovat ammatillisen koulutuksen saaneet ja työntekijäammateissa toimivat. Myös yrittäjiä on vähemmän kuin heidän osuutensa koko väestöstä. Aineiston vinoumat huomioitiin painottamalla tuloksia iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan väestötilastoja vastaaviksi. Virhemarginaali on noin +/- 1,8 prosenttiyksikköä.

Tiedustelimme vastaajilta ensimmäiseksi suhtautumista Suomen Nato-jäsenyyteen, mikäli siitä järjestettäisiin nyt kansanäänestys. Tämän jälkeen pyysimme vastaajia ottamaan kantaa kahdeksaan väitteeseen, jotka kuvastivat Suomen Nato-jäsenyyden myötä mahdollisesti edistämää politiikkaa. Tarkastelimme Natoon liitettyjä politiikkakehyksiä tiedustelemalla sitä, miten hyvin 11 erilaista luonnehdintaa kuvastaa vastaajien mielestä Naton toimijuutta. Näiden lisäksi pyysimme arvioiman 11 turvallisuusriskin merkitystä Suomelle ja Naton roolia niiden torjunnassa. Kysyimme myös miten paljon vastaaja olisi henkilökohtaisesti valmis maksamaan vuosittain, jotta Suomen puolustuskyky olisi Naton, Puolustusvoimien ja asiantuntijoiden mielestä uskottava ja riittävästi resursoitu. Kyselyn lopussa esitettiin laaja joukko vastaajien poliittista kiinnostumista, ideologista orientaatiota ja sosiaalista asemaa mittaavaa kysymystä.

Toteutimme aineistonkeruun toisen kierroksen ajanjaksolla 10.11.–23.11.2023. Kysely kohdistettiin Taloustutkimuksen pysyvässä internetpaneelissa vain niille henkilöille, jotka olivat vastanneet ensimmäiseen kierrokseen. Kyselyyn vastasi 2 038 17–79-vuotiasta suomalaista, eli 71 prosenttia ensimmäisen kierroksen vastaajista. Toisen kierroksen vastaajat on painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan ensimmäisen kierroksen vastanneita vastaaviksi. Virhemarginaali on noin +/- 2,2 prosenttiyksikköä. Osa toisen kierroksen kysymyksistä oli samoja kuin ensimmäisellä kierroksella. Lisäksi otimme mukaan uusia kysymyksiä ajankohtaisista turvallisuus- ja puolustuspolitiikan teemoista. Näistä kysymyksistä osa oli samoja kuin Helsingin Sanomien presidentinvaalien vaalikoneessa. Tiedustelimme myös vastaajien näkemyksiä valtion roolista eri tehtävien hoitamisessa ja käsityksiä demokratiasta. Lisäksi mukana oli conjoint-osio, jossa vastaajille esitettiin kerrallaan kaksi korttia, joissa molemmissa oli listattu erilaisia valtion turvallisuusympäristöön liittyviä piirteitä. Vastaajan tuli valita korteista se valtio, jossa mieluummin asuisi. Kyselyn lopussa esitettiin ensimmäisen kierroksen tavoin laaja joukko vastaajien poliittista kiinnostumista, ideologista orientaatiota ja sosiaalista asemaa mittaavaa kysymystä. Mukana oli kysymyksiä myös kansallisesta identiteetistä.

Kolmas aineistonkeruu on tehty ajanjaksolla 18.–24.4.2024. Kuten toisella kierroksella, kysely kohdistettiin Taloustutkimuksen pysyvässä internetpaneelissa ainoastaan niille henkilöille, jotka olivat vastanneet ensimmäiseen kierrokseen. Kyselyyn vastasi 1 654 17–79-vuotiasta suomalaista, eli 57 prosenttia ensimmäisen kierroksen ja 81 prosenttia toisen kierroksen vastaajista. Vastaajat on

painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan ensimmäisen kierroksen vastanneita vastaaviksi. Virhemarginaali on noin +/- 2,6 prosenttiyksikköä. Osa kolmannen kierroksen kysymyksistä oli samoja kuin ensimmäisellä ja toisella kierroksella. Mukana on myös uusia kysymyksiä ajankohtaisista turvallisuus- ja puolustuspolitiikan teemoista, tekoälystä ja erityisesti EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisesta toimijuudesta. Näistä kysymyksistä osa oli samoja kuin Yle eurovaalikoneessa. Tarkastelimme lisäksi Euroopan unioniin liitettyjä politiikkakehyksiä tiedustelemalla sitä, miten hyvin 20 erilaista luonnehdintaa kuvastaa vastaajien mielestä EU:n toimijuutta. Näiden ohella pyysimme arvioiman 11 turvallisuusriskin merkitystä Suomelle ja EU:n roolia niiden torjunnassa. Kyselyn lopussa esitettiin aikaisempien kierroksen tavoin laaja joukko vastaajien poliittista kiinnostumista, ideologista orientaatiota ja sosiaalista asemaa mittaavaa kysymystä.

POLICY BRIEF
1/2024

Raportin ulkoasun suunnittelu: Josefina Sipinen
Raportin grafiikka: Julius Lehtinen

ISSN 2954-3010

NATOpoll-tutkimushanke | NATOpoll research project